

ŽENSKI SVET

VSEBINA 11 ŠTEVILKE: ~~~~~

OBRAZI IN DUŠE. - XXXX. - MARIJA WESNERJEVA. — (Dr. J. Lah.) . . .	Str. 321
SEDAJ POTUJEM. — Pesem. — (Aleksandra.) . . .	325
POVEST MALE DORE. — (France Bevk.) — (Nadaljevanje.) . . .	224
IZ SPOMINOV SOFJE ANDREJEVNE. — (Priredil J. Vouk.) — (Nadaljevanje.) . . .	332
MALU. — (Iva Breščakova.) . . .	336
UMRLEMU PRIJATELJU. — Pesem. — (Vera Albrechtova.) . . .	341
VERNIH DUŠ DAN. — (Magdalena.) . . .	341
POD PALMO. — Pesem. — (Dragotin B.) . . .	341
TI NOSIŠ KRIŽ. — Pesem. — (Pavel Golia.) . . .	342
SLOVANSKE UMETNICE: VELA NIGRINOVA. — (Ciril Debevec.) . . .	343
GOSPODINJSTVO KOT POKLIC . . .	345
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Materinstvo, — Kuhinja. — Makedonci. — Književna poročila . . .	Str. 350, 556, 552

ROČNO DELO.

~~~~~ UREDNICA: PAVLA HOČEVARJEVA. ~~~~~

ŽENSKI SVET

izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64
(s skrojno prilogo); polletna: Din. 32. - Naročila in naročnino
je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20.

Uredništvo in uprava :

Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384.

Izdaja „Žensko dobrodelno udruženje“ v Trstu, Via Torre bianca 39/I.
Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu (Trieste), Via S. Francesco d'Assisi 20.

NOV ZOBOZDRAVNIK

Med. univ. **LOJZ KRAIGHER**

SPECIALIST ZA BOLEZNI V USTIH IN NA ZOBEM

Z IZPITOM NEMŠKEGA DRŽ. ZOBOZDRAVNIKA

SPREJEMA VSA ZOBOZDRAVNIŠKA IN ZOBOTEHNIŠKA
OPRAVILA

V GORICI NA TRAVNIKU ŠT. 20, I. nad.

**Nobenega dvoma ni več, da se
oblačila** za gospode, dečke in otroke, **obutev**
kakor tudi raznovrstna

najceneje in najbolje nabavi v splošno znani naši detajlni trgovini
na Erjavčevi cesti števil. 2

FR. DERENDA & Cie., LJUBLJANA

Nenadkriljivi v dobrem blagu in nizkih cenah.

Ivan Kerže - Trst

Piazza San Giovanni števil. 1

ima v zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, stekla, lesa in emajlirane prsti.

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

XXXX.

MARIJA WESNERJEVA.

«Sedemdeset — mnogo je let» — je zapisal menda Stritar. Toda, kaj bi govorili o letih! Ona so samo božji peharji, v katere polagamo svoje darove življenja. In ona jih je polagala od prvih začetkov, tako da se pred nami vrsti njih dolga vrsta nazaj tja v dobo sedemdesetih let, ko se je začelo pri nas novo življenje. Novo življenje tudi zato, ker se je v javnosti začela uveljavljati takrat ženska sila. Kulturni zakoni iz l. 1868. so uredili šolstvo in učiteljsko izobrazbo. Na učiteljiščih so se pojavile prve kandidatke, ki so bile pripravljene posvetiti svoje moči vzgoji naroda. Med prvimi, ki so maturirale l. 1875., je bila gdčna Wesnerjeva. Kot devetnajstletna mladenka je zapuščala belo Ljubljano in odhajala na svoje prvo službeno mesto v Kostanjevico, da tam kot prva učiteljica dokaže, da more tudi žena delovati na polju vzgoje in da ima na tem polju celo svoj poseben poklic. Ni bilo lahko premagati vse predsodke preteklosti. Učitelj je bil do tedaj le šomašter, ki je navadno opravljal tudi cerkvene službe. Novi državni zakon mu je dal v družbi višje stališče, pa tudi večje dolžnosti. O učiteljicah se je prvotno mislilo, da bodo poučevale samo ročna dela. Kmalu se je izkazalo, da bodo učiteljice vršile prav tako svoje šolsko vzgojno delo kakor učitelji. Gospodična Wesnerjeva je stopala na čelu te mlade ženske učiteljske generacije, ki je leto za letom z novih učiteljišč odhajala na delo med narod. Kmalu je zapazila, da je delokrog učiteljice mnogo širši nego šola, in je v svoji vestnosti in marljivosti sodelovala povsod, kjer je bilo treba njenega dela. Zanimala se je za vsa vprašanja, ki se tikajo šole in vzgoje, posebno ženske vzgoje. Da pa more človek biti dober vzgojitelj, je treba, da vzgoji pred vsem samega sebe. Ne le po znanju, tudi po srcu. Razširila je svoje obzorje po svetovni literaturi, a zavedala se je, da daje človeku vrednost pred vsem njegovo lastno srce. In kdo potrebuje več srca nego vzgojitelj! Z ljubeznijo je vršila svoje dolžnosti in vabila mladino za seboj. Tako je preživela 5 let v Kostanjevici in 8 let v Krškem. L. 1888. je prišla na mestno slov. dekliško šolo v Ljubljano. Njenemu delu se je odprlo novo obširno polje. Naša višja ženska vzgoja je bila še v tujih rokah, treba je bilo misliti na vzgojo naše žene.

Njena želja se je uresničila l. 1896. Ljubljana se je takrat hitro dvigala iz svojih potresnih razvalin, pa tudi njeno duševno življenje je v teh letih močno napredovalo. Postajala je kulturno središče in morala je postati tudi

vzgojno središče našega ženstva. V ta namen je bila ustanovljena višja dekliška šola. Gdčna. Wesnerjeva je postala njena vodilna sila. Višja dekliška šola je bila namenjena pred vsem meščanskim slojem, napolnile pa so jo učenke iz vseh krajev naše domovine. Dekleta, ki so polnila dotlej tuje internate in samostanske šole, so našla tu primerno uzgajališče. Gdčna. Wesnerjeva se je zavedala velike važnosti prave ženske vzgoje in je posvetila zavodu vse svoje moči. Tako je nam vzgojila eno celo žensko generacijo, ki je ž njo vred delovala v kulturnih, pred vsem pa v humanitarnih društvih. Odslej ni bilo važnejše prireditve, ki bi ne bila pri njej s svojimi gojenkami sodelovala, ni bilo človekoljubne akcije, ki bi je ne bila podprla z vso svojo delavnostjo. Od svojih gojenk je zahtevala pred vsem resnosti in ponosa, odvracala jih je od prazne gizdavosti in jih navajala k delavnosti in plemenitosti. L. 1908. se je višja dekliška šola izpremenila v licej, kjer ji je bila prideljena enako važna dolžnost nadzorovalne dame. Preživela je s svojim zavodom dve mučni leti svetovne vojne, ko je vojaštvo zasedlo licej in «Mladiko», dva zavoda, v katerih se je čutila kakor doma. V tem času je vršila delo človekoljubja in lečila rane, ki nam jih je zasekala vojna. L. 1919. se je licej izpremenil v žensko realno gimnazijo in ona je postala profesorica na tem zavodu.

Pravzaprav nisem hotel pisati življenjepisa. Hotel sem pokazati teh 45 let, ki jih je žrtvovala gospa Wesnerjeva vzgoji naše ženske mladine. Celih 45 let je stala v sredi te naše vzgoje in preživela razvoj od prvih začetkov do najnovejše dobe, ko se vzgaja ženska mladina enakomerno na osnovnih, srednjih in visokih šolah. Živela in delovala je v važni dobi našega razvoja in njeno ime ostane trajno zapisano v najvažnejši panogi naše javne vzgoje.

Bilo nam je težko, ko je odhajala od nas. Bila je duša zavoda. Res, petinštirideset let dela—človek bi mislil: dovolj je. Toda leta—smo rekli—so božji peharji, ki vanje polagamo darove življenja. In čim več jih je, tem dragocenejši so. Zato po njih ne merimo človeka, merimo ga po tem, kar je v njih. Pozabili so, da je pri svojem delu pozabila na svojo osebno srečo, da ji je življenjska sreča postala mladina in šola, na kateri je žrtvovala toliko svojega dela. Vemo, da njej delo ni bila žrtev, bilo ji je poklic. Zato je hotela ostati pri njem do smrti. Vsi smo tako želeli, kajti poznali smo njeno ljubezen do mladine in zavoda. Želeli smo, da ostane med njo, kajti mladina jo je omlajala. Bila je nežna in dobra, Cankar bi rekel: otrok svojih otrok. Zato smo želeli, da pri njih preživi še mnogo lepih dni, ki so postali tem lepši sedaj, ko je bilo delo pol stoletja izvršeno. Mogla bi s ponosom gledati na to izvršeno delo. Toda ljudje, ki so jim tuje take srčne zadeve, pišejo odloke. In odlok je več ko srce.

Tako se je poslovila pred par leti od svojega zavoda. Pravzaprav se niti poslovila ni: pretežko bi ji bilo slovo. A mladina je prihitela k nji na dom, da ji s cvetjem in ljubeznijo izkaže svojo hvaležnost. In odlikovana je bila z redom sv. Save, a kaj je red proti zavesti, da je človek vse svoje

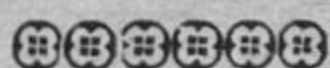

življenje žrtvoval za lepo, veliko, plemenito delo, za vzgojo mladine, da bi bila v srečo sebi in svoji domovini. In to delo more prav in uspešno vršiti le — dobro srce. In to srce je čutilo, da se mu je zgodila krivica, ker je bilo odtrgano od mladine, ki je bila njegova ljubezen. A za to mu je ostalo eno: in to je hvaležen spomin žen, ki se danes širom domovine spominjajo mladih let in ljubezni polne skrbi, ki jo je posvečala ga. Wesnerjeva njihovi vzgoji.

In spominjajo se je nešteti, neznani v skritih kotih predmestij, kjer je delila svoje darove po geslu, da ne ve levica, kaj je dala desnica.

Nismo pisali teh vrstic zaradi jubileja. Jubileji so lahko tudi žalostni. Gospa Wesnerjeva živi še med nami, življenje med mladino ji je ohranilo čilost in živahnost. Ve, da je za dobre roke in blago srce še vedno mnogo dela. In ga vrši po besedah ljubljene pesnika Gregorčiča, kakor je vršila svoje vzgojno delo po zgledu velikega pedagoga Komenskega. Tako preživlja v miru svoje dni, ljubljena in spoštovana od vseh, ki jo poznajo — in kdo je ne pozna! — in če se je spominjamo ravno ob tej priliki, ji kličemo v imenu žen, med katerimi je nešteto njenih bivših učenk, naš stari slovanski pozdrav: Na mnogaja ljeta!

Dr. I. L.

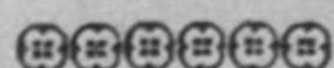

Sedaj potujem. (Aleksandra.)

Boli me v duši
tiha senca
daljnega, svetega trenutka,
ko so tvoje blede roké,
o, brat,
objele mojo samoto. — — —

Zadehtela je takrat
v mojem, praznem domu
čudnolepa pesem,
in v višnjevih daljah
je zamolklo zavabilo
iz one skrivnostne dežele,
kjer tavajo prozorna, siva okostja
svojo dolgo pot
in duše blodijo,
zgubljene
v preludij smrti — — —
Brat moj!
Daleč je še tista ura,
ko bo vznikla
iz mojih belih krizantem.
In daleč so še one višnjeve dalje,
ki bodo združile
dvoje trudnih, ranjenih mladosti.

Sedaj, o brat,
potujem,
potujem svojo žalostno, jesensko pot
cilju naproti.
Bolno domotožje gre z menoj
in iz preteklosti
nežno dehtijo tvoje rože.

Povest male Dore. (France Bevk.)

(Nadaljevanje.)

21.

ed malimi dogodki in med enakomerno razdeljenim časom od jutra do večera so bežali meseci in leta. Iz detinske neugnanosti in mladostne nepremišljenosti se je polagoma pridružila na Doričin obraz marsikatera poteza, ki je oznanjala dekliško zrelost. Bila je poteza resnosti in otožja, ki je za hip potisnila na stran razposajenost in brezbrizje. Včasih jo je tiščalo po več dni v prsih in v glavi. Nekaj težkega in nedopovedljivega. Oči so se zasule in zasolzile. Niso vedele zakaj.

Nato se je zopet vrnila brezskrbna razposajenost in se za dolgo ni hotela umakniti neumljivi resnosti in otožnosti.

Čemu otožje? Ali radi besed, ki jih je slišala od sogojenk neštetokrat in jih je bila navajena kot njih hinavske besede:

«Ti si brez očeta in brez matere. Kje sta tvoj oče in mati?»

Ta vprašanja je vrgla preje od sebe. Danes jih ni mogla več tako lahkomišno zavreči. Povračala so se ob hipih otožja in glodala kot gloda v zavesti hiba, ki jo človek nosi na svojem telesu.

Po par dni o počitnicah so jo puščali h gospé Mariji. Bili so je veseli. Polagoma se je privadila življenja in mu ni bila več tako tuja kot prvikrat.

Občutila pa je, da to niso njeni ljudje. Dasi jo gledajo z ljubeznijo, vendar ni njih, je odveč.

«Kaj je Dori?» je vprašala gospodična Nela.

«Dorašča.»

Res je doraščala. Nevidno se je prebujalo v nji. Zelo zgodaj, pre-zgodaj zanjo.

Ko se je vrnila po tistih počitnicah v zavod, je videla, da je zrastle. Obleka ji je bila preozka, nemirno življenje je polnilo njene ude. Izpod skorje preteklosti se je počasi odgrinjalo vse težko, ki je bilo že prestano. Preje je bilo občuteno zamolklo, podzavestno, zdaj je postalo odkrito, zavestno in je rezalo v meso kakor z nožem, težko in kruto.

Ponavljala je besede, ki so priletele bogve kdaj na uho in se je niso prijele. Zdaj so se porajale znova in obličale v nji z ostjo.

«Kje imaš mater?»

Prazno. Samo odgovor: «Umrla je!»

In drugo vprašanje: «Kje je tvoj oče?»

Še bolj prazno. Samo spomin na kočijo, na materino prepoved in na molk, ki je sledil tem vprašanjem. Ni mogla odgovoriti: «Umrl je!» Ni mogla odgovoriti: «Izgubil se je!»

V teh doraščajočih dnevih je Dorica z bridkostjo občutila svojo samoto. Želela je človeka, s katerim bi bila krvno zvezana. Nalašč je šla mimo bogate hiše svojih sorodnikov; bogata sorodnica je bila na oknu in ji je samo prikimala. Nič več ne.

Takrat je pričela misliti na očeta. V samotni uri je pletla njena domišljija najdrznejše predstave, ki se nikoli niso mogle uresničiti. Predstavljala si je, da se bo nekega dne ustavila pred zavodom kočija, iz nje bo stopil lepo oblečen gospod in bo vprašal:

«Kje je moja hči Dorica? Dajte mi mojo hčer!»

Sestre se bodo začudile in gojenke tudi: «Odkod pa to, da ima Dorica, to siromašno deklo brez lepih oblek, brez igrač in brez živega človeka, naenkrat takega očeta?»

Peljala se bo v kočiji. In ko bosta že na ulici, bo dejala: «Peljiva se po mestu, kjer je največ ljudi!»

In bi se peljala po najlepši ulici, mimo hiše bogate sorodnice, ki je vedno na oknu, in mimo oken gospé Marije in gospodične Nele, da bi jima zamahnila v pozdrav.

Dorica si je predstavljala celo hišo svojega očeta. Lep, z vrtom obdan dvorec v Tivoliju nekje in rože na oknih. Njena soba je polna vonja, njene obleke so polne rož...

Te sladke sanje so bile samo sanje. Kako naj pride oče ponjo, ko pa je še poznal nikoli ni, ko niti ne ve, da hrepeni nekdo po njem.

Spomnila se je, da je slišala teto, ki je dejala prijateljici, s katero sta govorili o njenem očetu: «Poročen je in ima sinove...»

Dorica se je stresla. Otresla je misel na očeta in na njegovo kočijo, vpreženo z iskrimi konji, in je mislila drugo.

Šla bi bila s komerkoli. Z gospó, ki bi dejala, da je njena mati, z gospodom, ki bi priznal: «Jaz sem tvoj oče!» Z mladeničem, ki bi ji nič ne dejal in bi že po njegovih očeh spoznala, da ji hoče dobro...

Predstave tega mladeniča se ni mogla otresti. Stal je kakor uklenjen pred njenimi očmi. Pričarala ga je iz neke pravljice o zakleti kraljčni in od takrat ni umrl. Njegovo obleko, celo njegov obraz je videla. In se je bala sama sebe. Trepetala je, ker ni vedela, ali dela greh, ali je ta misel dovoljena...

V sanjah, v nemiru je pretekla zima in prišla pomlad. Po Veliki noči so nenadoma zacvele livade in je zapelo od vseh strani. V popju dreves je počivalo nekaj nerazumljivega in se razluščilo na pesek, po katerem so šle stopinje gojenk...

Čemu trepetata telo? Čemu se čudno upirajo oči?

Vida se je zvečer nagnila do Dorice in ji je pošepnila: «Lepo knjigo imam. Pridi k meni!»

V poznem mraku, ko je v tihoti vonjala zemlja, sta vprašali: «Ali smeva pobrati perilo na vrtu?»

Stisnili sta se v vrtni kot. Vida je vzela iz nedrij knjigo; ob komaj vidni svetlobi sta sloneli z glavo ob glavi in prebirali črke drugo za drugo.

Bile so pesmi. Mehki verzi, polni velike tihe žalosti, polne ljubezni obenem, zdaj razkošni, zdaj skromni kot bi se bali oskruniti tihoto večera.

Deklici sta brali... Pozabili sta, da je noč, da svetijo samo zvezde, da prihaja le od bližnje svetilke nekoliko svetlobe... Besede so padale v srce, prehajale v žile in se pretakale s krvjo... Opojno čuvstvo ju je omamljalo, da sta se tesno objeli in se topili v dotlej neznani blaženosti... Solze so zameglile oči, da nista videli ne črk ne papirja... Pričeli sta jokati...

Med tem so ju iskali v zavodu. Klicali so ju po vseh sobah in hodnikih, niso ju našli nikjer.

Ko so ju klicali na vrtu, sta se predramili in preplašili. Knjigo sta skrili...

Zlagali sta se: «Sedli sva in zaspali.» Pa so bila lica mokra od solz. «Čemu sta jokali?»

«Saj nisva.» V zadregi sta zardeli. In radi skrivnosti, ki je bila za temi solzami, to pot nista bili kaznovani.

Dorica ni mogla spati. Sladka žalost, ki je ob branju pesmi padla v srcé, ni hotela strani. Stala je ob vzglavju, zlezla je v dremavico in podrhtevajoče spala, ter se ukradla v sanje z mladeničem, ki jo je vabil z očmi...

22.

Ta nemir, ki je presunil Dorico, je bil tako velik, da ni videla več ne solnca ne cvetja in je bolj pogosto pozabila na smeh kakor prejšnjekrati.

In če je bilo skozi vsa leta njeno pogovarjanje z Bogom samo gola vnanjost, jo je zdaj nekaj gnalo v samotno razmišljanje in neredko je stopila v cerkev. Ustnice so molile, misli so bile raztresene. Vendar so hotele eno, eno: utehe. Radi česa?

Nekaj neutešenega se je prebujalo v nji. Vprašanje, ki ni našlo odgovora.

Ta skrivnost jo je delala nesrečno. Pozabila je misliti na dozdevnega očeta, na tujo mater, na lepo kočijo in na razkošno palačo. Niti na mladeniča iz bajke ni mislila več. Podrle so se njene sanje in pustile razvaline za seboj. Črne misli so legle vanjo; ni jih mogel prodreti niti smeh.

Včasih je govorila z Vido. Vida je imela mater, njen smeh ni ugasnil in je le težko dohajala Dorico v njenem temnem razmišljanju.

«Jaz bi rada umrla...»

«Ne,» je dejala Vida, ki si ni znala predstavljati smrti in ni nujno vzgorela ta misel v nji. «Ne bi umrla. Jaz bi se rada peljala daleč, daleč... Tja, kjer so lepe dvorane, luč, svilnate obleke...»

Dorica se je za hip zamamila v svilo in sijaj oči.

Vida je nadaljevala: «Tako bi imela rada, kot je v gledališču... Ali si že bila v gledališču?»

«Ne še,» je vzdihnila Dorica.

«Jaz sem bila. Z mamó. Ti ne veš, kako je lepo!»

Nato sta molčali. Oči so iskale tiste daljave čarovnih kraljestev luči in sijaja.

«Moja mati je v gledališču. Poje. Tudi jaz bom igralka.»

Ni vedela, da njena mati večkrat plaka, nego se smeje. Ni vedela, da so briljanti iz stekla in da je pričaran raj zato tu, da dela ljudem iluzijo.

Vendar je Dorica Vido zavidala. «Kako ti bo lepo! Ti imaš mater!»

Zopet je planila njena misel za očetom, ki pride v kočiji in jo pelje na dom. Čudež, da bi mati vstala, se ne more zgoditi. In vendar tudi očeta ne more pričarati še tako goreča misel.

Če se je sestala z Vido, je bila njena misel še bridkejša. Ali pa je vstala za njima postava sestre, ki je z resnim obrazom vzkliknila:

«Kaj govorita! Marija se joče nad vama!»

Včasih se je smejala takim vzklikom, danes so jo presunili.

Nikomur se ni mogla razodeti, zakleniti se je morala vase. Vendar je morala odpreti srcé, zato je pisala pisma, ki jih je skrivaj nesla na pošto.

Pisala je gospodični Neli, nato gospé Mariji, tretjič obema hkratu. Iz dnevnika, ki ga je dobila od svoje odrasle prijateljice, je črpala besede, ki niso odgovarjale njenemu rdečeličnemu zdravemu obrazu ne njenim očem.

Bile so besede o temnih oblakih in črnih vranih, o obupu in o mislih na samoumor. Črne besede so bile v največjem nezmislu zvezane med seboj, iz teh neurejenih besed je gledala le mala pičica iskrenosti, komaj vidna, komaj slutena.

In vendar je mislila Dorica, da je storila veliko delo, ko je napisala ta pisma. Kakor da se je razodela in olajšala...

Dopoldne je bilo, ko je sedela na vrtu in je videla prihajati proti sebi gospo Marijo in sestro.

Dorica se je dvignila s klopi. Bila je preplašena. Sestra ju je pustila sami. Stara gospa je segla Dorici v roko in jo je gledala resno.

«Kaj pa je tebi? je vprašala.

Saj ji nič ni bilo. Dorica je imela rdeča lica, celo smeh je bil na njih, oči so se blestele.

«Mislila sem, da si bolna,» je povzela gospa in sedla. «Skrb mi povzročaš.»

Nevolja je bila tako očita, da je Dorico presunila ta njena skrb in položivši svojo roko na njeno, je dejala:

«Saj nisem bolna. Saj mi nič ni...»

«Čemu pa pišeš taka pisma? Dve noči nisem nič spala...»

Zdaj je Dorica vedela, kaj je naredila. Pogledala je v tla. Sram jo je bilo pred gospo; vendar si ni očitala, da je storila kaj napačnega.

«Kje si dobila take besede? Mislila sem, da ležiš v postelji in se ti blede. Norci pišejo taka pisma. Tu pa te dobim, da si zdrava in rdeča, da te je lepo videti. Smeješ se, kakor da si najbolj zadovoljna na svetu...»

Dorica je gledala v tla. Solzo je imela na trepalnicah. Pogleda se ni upala dvigniti.

Gospa je postala mehkejša: «Povej, če te kaj teži. Kaj imaš na srcu?»

Saj sama ne zna povedati. Kako naj ona to ve? In je molčala.

Gospa je zaslutila skrivnost in je ni upala ziniti. Skušala ji je izbrisati črne barve iz zavesti in ji pokazati solnce mladosti. Smejala se je nalašč, da je vzbudila v Dorici smeh. In res se je tudi Dorica smejala.

Ko se je gospa poslovila, je dejala: «Takih pisem ne piši!»

«Ne bom jih pisala!»

23.

Dorica je poslej pisala svoj dnevnik. Njemu je zaupala in v najbolj temnih črtah orisala svoja čuvstva.

Bilo je na poletje, ko so obesili mladega zločinca, ki je imel smrt lastne matere na vesti. Ljudje dolgo niso pomnili justifikacije, zato so razburljivo govorili o tem na cestah in doma.

Neznanec je bil zložil dolgo sentimentalno pesem o zločinčevih dejanjih in o njegovi pokori za greh. Ta pesem je natisnjena s sliko šla v tisočih izvodih med ljudi. Zgodilo se je, kar se rado zgodi, da so ljudje tisti hip sploh pozabili na mladeničeva dejanja in objokovali njegovo usodo. Njegova nesomerna kuštrava glava z milimi očmi je vzbudila usmiljenje...

Glas o justifikaciji je prodril tudi v zavod. Predmet pogovora starejših gojenk ob prostih urah je bil mlad morilec. Dorica je dobila njegovo sliko in pesem. Hranila jo je na skrivaj in jo prebirala znova od začetka do konca...

Od kje je naenkrat zrastel odnos med njo in med mladim zločincem? Spoznala je, da je ta človek nesrečen kot ona in da ga mora ljubiti in bi ga rada rešila... Ni pomislila, da so ga dolžili umora lastne matere, da je ubil neko kmetico radi par goldinarjev... Ona je videla človeka v njem, ki ga loči od življenja določeno število ur...

Na predvečer justifikacije je nesla njegovo podobo v posteljo in je jokala nad njegovo usodo tako bridko, kakor da se odpro naslednji dan ob štirih in pol zjutraj vrata ječe pred njo in ne pred mladeničem. Trudne misli je niso pustile zaspali. Ni si predstavljala obešanja, zato si je čarala različne slike pred cči. Mislila je na to, če ga bo bolelo. In ob tej težki trudni misli je zaspala...

Če bi bil mladenič vedel, da joče mlado dekle za njim, bi bil lažje umrl. Pripovedovali so, da ni umrl pogumno in je jokal tudi on.

Ko se je Dorica naslednje jutro prebudila, je bil že dan. V vzhajajoče solnce so pele ptice na drevju pod vrtom zavoda. Ura na zvoniku je bila. Dorica je spoznala, da je dovršeno.

Stisnilo ji je srce, zajokala ni. Izjokala se je bila zvečer, prespala je misel in kakor da je sama že prestala smrt, je na videz mirna strmela v okna...

Strahoto noči je s črnimi barvami opisala v dnevnik...

24.

Tiste dni pred velikimi počitnicami je Dorica izgubila nekaj barve svojih lic, oči so bile skrivnostne in vdrte.

Ko jo je zadnjič zagledala gospa Marija, se je zavzela. Ni je vprašala ničesar, razen: «Ali bi prišla k nam čez počitnice?»

«Rada».

V zavodu je gospa izprosila, da so jo izpustili za dva meseca na svobodo.

«Dekle se muči», je dejala gospa Marija gospodični Neli. «Kam se je zagrizla, da ji še telo gine?»

Gospodična Nela je pomislila na svojo doraščajočo mladost in je molčala.

Ženski sta z vso skrbjo negovali Dorico. Hoteli sta jo vrniti življenju, očistiti jo pretiranih manir in plašnosti, vrniti ji odkritosrčnost in smeh, v kolikor ga je bila zadnji čas izgubila.

To se je posrečilo. Dorica je bila pridna učenka. Na lica se je vrnila rdečica, smeh je znova stopil na ustnice.

Prve dni je skrivaj listala po dnevniku in zapirala vtise, nato jo je življenje premotilo, da je pozabila na črne besede in ga zanemarila.

Na dvorišču je srečala tovariša iz detinstva. Dolfi! Bil je že gospod, njegove hlače so segale do gležnjev, lasje so bili počesani na prečo, ovratnico je imel svilen.

Dolfi je privzdignil klobuk in obstal. Dorica je pogledala v tla in odzdravila. Ko je šla po stopnicah, ga je še videla, ko je stal okamenel na sredi dvorišča...

Preden so potekle Doričine počitnice, je Nela nastopila službo. Hodila je iz mesta v bližnjo vas, kjer je bila za učiteljico. Dorica ji je nesla vsako opoldne kosilo.

Na teh potih je srečala Dorica mladeniča, ki je stal pred šolo in jo je bistro pogledal. Bil je majhen, njegova obleka je bila črna, črna njegova kravata in tudi lasje. Obstal je in jo je gledal. Oči so se srečale nehoté, nato so padle v tla.

Dorici se je nato strašno mudilo. Nekaj toplega je šlo po njenem životu, dolgo se ni upala ozreti. Ko se je ozrla, je komaj še videla šolo v

daljavi. Vendar je pred šolo jasno razločila postavo mladeniča, ki se ni ganil.

Dorica je mislila nanj. Vendar se je otresala te misli. Sram pred nečim, kesanje za greh jo je neprijetno zadelo.

Kateri greh? Ona ni vedela. Le medlo je prihajalo iz nakopičenih naukov in sijalo v njeno vest, ki jo je vznemirjala.

Vendar je drugi dan gledala, da bi ga znova videla. Ni ga bilo. Tretji dan ga je našla. Stal je v veži šolskega poslopja. Dorica ni pogledala vanj. Videla je po strani, da je njegov pogled uprt vanjo...

Ko se je vračala, je stal pred poslopjem z rokami v žepu. Ž njo je šla Nela, da jo spremi par korakov. Ko je pozdravil Nelo, je vprašala Dorica: «Kdo je to?»

Če bi bila Nela pazila, bi bila lahko videla, da se ji je tresla beseda.

«Učitelj je,» je dejala. «Prvo leto poučuje. Rozman se piše. Ado mu je ime.»

«Ado,» je ponovila Dorica pri sebi. «Ado», in nerazumljivo sladko se ji je zdelo to ime, tako zelo ji je ugajalo.

«Ado», je ponovila kakor v sanjah in se na skrivaj ozrla. Ni stal več pred šolo; šel je po cesti za njo previdno stopaje ob robu ceste, da ni stopil v blato.

Nela ji je zastavila še par vprašanj, na katera je Dorica vsa zmedena odgovorila. Ko se je Nela poslovila, se je Dorica čez čas ozrla znova.

Tedaj je videla, da je Ado pozdravil Nelo...

Misli so delovale naglo. Burno je tolklo srce, ko je opazila, da je Ado tedaj, ko se je vnovič ozrla, opazil njeno zanimanje, se nasmehnil in pospešil korak.

Zbala se je. Ni vedela česa. Strah jo je bil te bližine. Pospešila je korak tudi ona, da se razdalja med obema ni spremenila.

Ozreti se ni upala nič več. Včasi se ji je zazdelo, da čuti korake čisto za seboj in da žvekeče blato pod njegovimi naglimi stopinjami...

Ko je prišla na križpotje, je brez potrebe krenila v stransko ulico, da je lahko videla po strani, kje se nahaja zasledovalec. Razdalja se je zmanjšala.

Hotela je iti hitreje, ni mogla. Bala se je, da ni krenil za njo, in poslušala do bolesti, da bi slišala zasledujoče stopnje. Ni jih bilo... Bile so... Vse se je mešalo in pretakalo v nji; ni vedela, kaj je ž njo.

Na naslednjem križpotju je zopet krenila v prejšnjo smer. Zagledala je mladeniča, ki je bil že tik za njo. Srce ji je poskočilo, omotica ji je stopila v glavo.

«Za menoj gre...»

In kakor da je premagana, je zdaj skrajšala korak in se oddahnila. Pogled je imela neprestano uprt v tla, kakor da razbira misel nekaj težkega.

Noga je stopila na kamenito ploščad in zapela. Tik za njo je zapel drugi, moški korak. Šla je po desni strani, da bi mogel mimo nje. Prišel je poleg nje in usmeril hojo po njenih stopinjah. Dorica je videla po strani v medli sliki njegovo postavo in obraz, ki se je obračal vanjo.

Ni obrnila pogleda. Dolgo ne. Slednjič se ni mogla premagati. Tedaj pa je Ado dvignil roko in se spoštljivo odkril, val krvi mu je planil v temen obraz, beseda je zatrepetala:

«Dober dan, gospodična!»

Bil je prvi gospod, da jo je tako ogovoril. Njen obraz je bil sama kri. Zdelo se ji je, da ji je srce zastalo in da ne more več dihati. Pospešila je znova korak, kakor da hoče komu ubežati...

Na pozdrav ni odgovorila. Hotela je sicer nekaj reči, a je zadržala besedo v njenih prsih.

Tudi Ado je molčal. Videti je bilo, da se tudi v njegovih prsih odigrava nekaj skrivnostnega.

Počasi je spravil iz sebe še besede: «Kam se vam tako mudi, gospodična?»

In čez dolgo: «Ali smem vedeti vaše ime?»

Dorica je molčala. In je pomislila, kako bi ne bilo lepo, če pove, in je grše, če zamolči. Pa je dahnila:

«Dorica.»

«Lepo ime», je postal Ado drznejši, «še lepša gospodična.»

Ta beseda je bila prvi hip prijetna, potem se ji je zdela porog. Skoraj jezna je bila na tega človeka. Prijetno se ji je zdelo, da je prišla do vrat doma.

Naglo je pogledala vanj, nato je dejala: «Z Bogom!» Izginila je. Preden je prišla na stopnice, se je ozrla še enkrat. Stal je na mestu in gledal za njo. Nato se ni ozrla nič več.

Nemira, ki je bil v nji, ni mogla zatajiti. Mislila je nanj. Na njegovo črno vnanjost, na njegov pogled in na njegove besede. Tudi nevolje radi poklona ni bilo več v nji. Samo velik nerazumljiv vtis jo je obvladal vso.

Bila je raztresena. Ni vedela, kaj dela. Gospa Marija jo je opazovala in rekla:

«Dorica, ti si bolna.»

«Ne.»

Prijela jo je za roko. Tresla se je. Vročično čelo je imela.

«Pojdi v posteljo. Prinesem ti čaja.»

Morala je ubogati. Popila je čaj in se kuhala pod odejo. Ni mogla spati. Kakor na večer pred justifikacijo morilca, je lebdela slika mladeniča pred njenimi očmi. Ne radi lepote, ne radi dobrote, ker ga ni poznala. Zato, ker jo je pogledal in je čutila, da ni več sama, zato, ker se je nekaj nerazumljivega prebudilo v njenih nedrih...
(Konec prih.)

Iz spominov Sofje Andrejevne.

Priredil Ivan Vouk.

(Nadaljevanje.)

ližala se je jubilejna slavnost*). Naravno je, da se je tisti čas znatno zvišalo povpraševanje po Tolstega delih. Tudi Sofja Andrejevna je hotela izrabiti ugodni čas in prirediti celotno izdajo Tolstega spisov v dvajsetih zvezkih. Zaradi cenzurnih olajšav in zvez, ki jih je imela, je sklenila, da vključi v to izdajo velik del Tolstega versko-filozofskih spisov. Tako veliko izdanje v dvanajstih zvezkih je zahtevalo precejšnjega kapitala, in Sofja Andrejevna je hotela imeti poroštvo, da ne bi zastonj naložila tega kapitala; torej stremela je za tem, da bi se zagotovila prodaja te izdaje tudi po Tolstega smrti. Skrb za izdajo s trgovskimi svrhami jo je silno razburjala in ta razburjanja in pogajanja so prav neugodno vplivala na duševno in telesno zdravje Leva Tolstega.

Pisal je Čertkovu med drugim:

«... Sinoči, po pogovoru s Sofjo Andrejevno o tiskanju in sodnijskem postopanju mi je bilo težko pri duši. Če bi vedela, če bi razumela, kako mi ona, in samo ona, zastruplja zadnje ure, dneve in mesece mojega življenja. Ne morem ji tega dopovedati in tudi nimam nikakega upanja, da bi jo mogle kake besede prepričati.»

«To pismo,» piše Birjukov, «je zanimivo zaradi prijateljskega tona, s katerim je skušal Lev Nikolajevič občevati s Sofjo Andrejevno.»

Zvečer 22. julija je prispela vznemirljiva brzojavka iz Jasne Poljane, ki je pozivljala Leva Nikolajeviča domov, ker je Sofja Andrejevna zbolela; mogel pa je odpotovati šele naslednjega dne, 23. zvečer.

S tem povratkom na Jasno Poljano se je začela za Leva Nikolajeviča zadnja, morda najtežja doba njegovega življenja, katera je pospešila njegov konec.

«V treh dneh bom pri Tebi, draga Sonja, vendar pa Ti pošiljam še nekaj besed prej. Pismo, ki sem Ti ga napisal, se je zakasnilo, ker je po pomoti zastalo in gotovo ga sprejmeš danes. Sicer gre tu dobro. Včeraj je bil tu Berkenheim, preiskal je Sašo in rekel, da je zdrava. Svetoval ji je kopeli. Dasi ne dam mnogo na besede zdravnikov, bi bil s tem soglasen. Tudi jaz sem zdrav. Včeraj pa sem se izredno dobro počutil in sem mnogo pisal. Včeraj se je zbralo tu dosti ljudstva: Strahov, Buturlin, Berkenheim, Orlenjev (oblečen po človeško), dva delavca, ki sta se iz Moskve peljala v Jasno, in še drugi. Ni mi bilo težko, ker se počutim prav dobro.»

Danes ob osmih zjutraj sem ravnokar stopil iz hiše, da bi se izprehajal, in moje prvo srečanje je bilo s Petrovičem, ki je imel culo. Zelo sem se ga razveselil, ker mi je pripovedoval o Tebi vse, kar je vedel. Tudi to je dobro. Danes ne bo bržkone nič izrednega, sedel bom doma, delal in se odpočil. Morda pojezdiva s Čertkovim kam na izprehod.

*) 28. avgusta 1908. Tolstega osemdesetletnica.

Kaj pa Ti delaš? Upam, da nisi imela zopet kakih neprijetnosti; če si jih pa imela, potem prenašaj jih mirno. Dve reči sta, ki Te zanimata in ki ju obvladaš: Tvoje izdanje in Tvoji zapiski. Poljubljam Te, draga. Pozdravi Varjo in Kolječko.

Moji odnošaji z ljudstvom so tu prav razveseljivi. Ljudje so bolj prisrčni kakor pri nas in bolje vzgojeni. Pred dvema dnevoma sem se peljal v vas, kjer se rekonvalescenti zdravijo pri kmetih. Prvi človek, ki sem ga srečal, neki kmet, me je pozdravil z besedami: «Zdravstvujte, Lev Nikolajevič!» Zvedel sem, da je bil pri meni v Moskvi pred dvanajstimi leti ter je pristopil k našemu «Treznostnemu društvu» in od tedaj ni več pil. Je zelo premožen in peljal me je v svojo knjižnico, kjer ima na stotine knjig, ki so mu v ponos in veselje. Na skorajšnje svidenje.»

USODNI SPOR.

«Bolezen Sofje Andrejevne», poroča Birjukov, «je bila nekakšna histerija, izvirajoča iz duševnega trpljenja. V takih slučajih je večkrat prav težko najti mejo med normalno občutljivostjo in bolezensko razdražljivostjo; resnična dejstva se tedaj silno pretiravajo in merilo resnice se izgubi.

Morda bi bila ta slabost sama od sebe prešla v drugačnih, mirnejših razmerah; v življenju Tolstega in njegove okolice pa je klil nov spor zaradi razločnih znakov bližajočega se konca. Sofja Andrejevna se je namreč bala, da ne bo prišla samo ob idealni, ampak tudi ob materialni delež dedščine po možu; vso krivdo za to je pripisovala Čertkovu, kateremu je bil Tolstoj izročil svoje dnevnike in katerega je sovražila iz vsega srca. Bila je tudi ljubosumna nanj in to ljubosumnje je zavzelo v njenem bolnem duhu silovit obseg.»

Črez nekaj časa ni Tolstemu preostajalo drugega kakor jih odvzeti Čertkovu; vendar pa jih niso izročili Sofji Andrejevni, ampak Tatjani Lvovni, ki je imela nalog, naj jih shrani v Tulski banki.

* * *

Odločitev Leva Tolstega je sledila šele po mnogih mučnih prizorih, ki so ga napotili, da je napisal Sofji Andrejevni naslednje dolgo pismo, katero nam najbolje pojasnjuje, kako se je Lev Nikolajevič zadrževal napram dogodkom na Jasni Poljani.

«1) Svojega sedanjega dnevnika ne izročim nikomur, ampak ga obdržim pri sebi.

2) Stare dnevnike odvezam Čertkovu; hranil jih bom sam, najbrže jih položim v banko.

3) Če Te vznemirja misel, da bi utegnili iz onih dnevnikov nekatera mesta, ki so bila napisana pod trenutnimi vtisi in ki govore o najinih sporih in prepirih, izrabiti bodoči življenjepisci proti Tebi, dasi morejo trenutni vtisi v mojih in Tvojih dnevnikih nuditi resnične slike najinih sedanjih odnošajev; če se torej tega bojiš, tedaj naj izrabim priliko ter napišem v dnevnik ali v pismo svoje razmerje do Tebe in svojo oceno Tvojega življenja.

Moje razmerje do Tebe in moje presojanje Tvojega življenja se da strniti v naslednjih besedah: začel sem Te ljubiti v mladosti in vkljub vsem razlogom, ki bi utegnili opravičiti ohlajenje te ljubezni, nisem nikdar prenehal Te ljubiti, niti danes ne. Vzroki ohlajenja (ne govorim o zakonskih odnošajih), vzroki tega ohlajenja so bili prvič moje vedno bolj naraščajoče odtujevanje napram interesom posvetnega življenja in moj odpor proti njim, medtem ko se jim Ti nisi mogla ne hotela odreči. Tvoji duši so pač nedostajali tisti temelji, ki so mene privedli do teh naziranj, to je predvsem naravno in Ti zaradi tega ničesar ne očitam. To

je bilo prvo. Drugo (oprosti, če Te bo to, kar bom zdaj povedal, neprijetno dirnilo; toda kar se danes med nama dogaja, je tako tehtno, da se nama ni treba bati povedati ne slišati vse resnico), drugo je to, da je postal Tvoj značaj v zadnjih letih vedno bolj razdražljiv, samodržen in nebrzdan. Pojav teh značajnih potez je moral povzročiti ohlajenje, če ne toliko čuvstev, pač pa njihovih zunanjih izrazov. To je bilo drugo. Tretji, glavni vzrok, pa je usoda, za katero ne nosiva nobene krivde, ne Ti ne jaz, ker je ustanovljena v najinih popolnoma si nasprotujočih naziranjih o življenju in njega smotrih. Vsa najina tozadevna naziranja si nasprotujejo: Način življenja, odnošaji do ljudi in življenskih potrebščin, namreč lastnine, ki sem jo jaz smatral za greh, Ti pa za potrební življenski pogoj. Glede načina življenja sem se udal razmeram, da bi se ne moral ločiti od Tebe. To prenašam zelo težko, Ti pa si sprejela to kot mojo odstopitev od mojih naziranj, in tako so nesporazumljenja med menoj in Teboj vedno bolj naraščala. Bilo je še drugih vzrokov odtujevanja, katere sva oba zakrivila, toda o teh ne bom govoril, ker ne spadajo k stvari. Stvari stoje tako, da Te nisem prenehal ljubiti in ceniti vkljub vsem prejšnjim nesporazumljenjem. Svoje življenje presojam tako: jaz, v spolnem oziru razvraten in globoko pokvarjen človek, nisem bil več v prvi mladosti, ko sem se s Teboj poročil, ki si bila dobro, čisto, razumno osemnajstletno dekle. Vkljub moji umazani, grešni preteklosti si skoraj petdeset let vztrajala v ljubezni z menoj, si rodila otroke, jih hranila in vzgojila ter skrbela zanje in zame, ne da bi podlegla izkušnjam, ki se nudijo gospem v Tvojem položaju, ker si bila krepka, zdrava in zala. Tvoje življenje je bilo takšno, da Ti ne morem v nobenem oziru nič očitati. Da nisi sledila izključno za mojo duhovno smerjo, ne morem Ti šteti v zlo; ker duhovno življenje slehernega človeka je skrivnost med njim in Bogom, in v tem oziru ne morejo drugi ljudje nič od njega zahtevati. Če sem pa kaj takega od Tebe zahteval, potem sem pogrešil in sem kriv pred Teboj.

To je torej resnična slika mojih odnošajev do Tebe in moje presojanje Tvoje osebe. Glede tega pa, kar vsebujejo dnevniki, tretja točka, vem samo to, da ni v njih nič žaljivega zate in nič takega, kar bi bilo s tem, kar je tu zapisano, v protislovju; tedaj vsebuje tretji dnevnik nekaj, kar Te morda vznemirja, pa bi Te ne smelo. Četrtrič pa izjavljam, da če Te moje zveze s Čertkovim vznemirjajo, sem pripravljen prekiniti ž njim občevanje, dasi moram priznati, da bi mi bilo to žal bolj zaradi njega kakor zaradi mene, ker vem, kako ga bo bolelo. Toda če želiš, napravim to. Če ne sprejmeš teh pogojev, tedaj umaknem svojo obljubo, da Te zapustim, in grem proč od Tebe, k Čertkovu bržkone ne, da, stavil bom celo nepreklicni pogoj, da ne sme on živeti v moji bližini, toda prav gotovo pojdem proč, ker potem je najino skupno življenje nemogoče.

Mogel bi to življenje še nadaljevati, če bi mogel Tvoje trpljenje mirno gledati, toda tega ne morem. Včeraj si odšla razburjena, potrta. Hotel sem se vleči k počitku, toda nisem zaspal, nisem hotel nato misliti, ampak bolj čutiti s Teboj, poslušal sem do ene, do dveh, večkrat sem se nato zbudil in poslušal in sem Te videl v snu. Misli nekoliko, draga duša, poslušaj svoje srce, trkaj na svoja čuvstva in potem se boš pravilno odločila. Kar se mene tiče, morem reči, da sem vse tako odločil, kakor sem mogel, in da ne morem drugače. Prenehaj mučiti, ne druge, sebe, golobička, ker Ti trpiš stokrat bolj kakor ostali. To je vse, kar Ti imam povedati.

14. julija 1910, zjutraj.»

* * *

Ker je njena razburljivost naraščala, so poklicali psihijatra. Ugotovil je paranojo.

Zdaj je še neka okolnost poslabšala položaj. V Tolstega oporoki iz leta 1980 se je vrnil oblikovni pogrešek, zaradi katerega bi utegnila oporoka postati pravno neveljavna. Treba jo je bilo torej na novo spisati. O tem pa ni smela Sofja Andrejevna nič zvedeti. O tem dogodku piše Sofja Andrejevna v svoji avtobiografiji:

«Že poprej je napisal Lev Nikolajevič pismo, v katerem prosi svoje dediče, da bi se odrekli pravicam do njegovih del, ki naj bi postala splošna last, in naj po njegovi smrti pregledamo rokopise N. N. Strahov, Čertkov in jaz. To pismo se je nahajalo pri najini hčerki Maši in je bilo uničeno. Namesto tega so sestavili novo oporoko v septembru 1909 pri Čertkovu v Krekšinu, nedaleč od Moskve, kjer je bil Lev Nikolajevič tačas z mnogimi drugimi prijatelji v gosteh. Ta oporoka se je pozneje izkazala za neveljavno in torej neizvedljivo, kar so »prijatelji« zvedeli.

Naš povratek v Krekšino preko Moskve je bil strašen. Eden izmed »zaupnikov« je dal objaviti v časopisih, da se Tolstoj tega dne pripelje na Kurski kolodvor. Prišlo je nekaj tisoč ljudi, da bi nas spremljali, in ogromna množica je grozila pogaziti nas...

To je zelo neugodno vplivalo na zdravje Leva Nikolajeviča. Takoj, ko smo zapustili Ščekino, mu je postalo slabo in se ni zavedal, kaj se godi okrog njega. Domov prispevši, je padel takoj v globoko omedlevico, ki je trajala več minut in se je večkrat ponovila. Na srečo je bil pri nas neki zdravnik. Kmalu nato pa sem vedno bolj trpela na živčnem razburjenju, ker me je noč in dan vznemirjalo stanje mojega soproga. Če je odpotoval ali sam kam odjahal, sem ga vedno čakala v strahu, ker sem se bala, da bi ga ne zadela omedlevica, ali da se je kje zrušil, kjer bi ga bilo težko najti.

Ta razburjanja v zvezi s težkim in odgovornim delom za založitev del svojega soproga so vedno bolj pretresala moje živce in končno sem docela zbolela. Ko sem izgubila svoje duševno ravnotežje, sem porazno vplivala tudi na mojega moža. Pri tem je on začel neprestano groziti z begom od doma in »zaupni« prijatelj je pripravil v družbi z nekim odvetnikom novo pravilno oporoko, ki jo je Tolstoj 22. julija 1910 v gozdu, sedeč na drevesnem štoru, lastnoročno podpisal.

Ta oporoka je bila po njegovi smrti priznana za veljavno.

Nisem imela moči, da bi se borila proti tujim vplivom, in začela se je za Leva Nikolajeviča in zame strašna doba težkega boja, v katerem sem z zdravjem vedno bolj propadala. Trpljenje mojega trpinčenega, žgočega srca mi je zmešalo duh, medtem ko so prijatelji Leva Nikolajeviča dolgo let, premišljeno in skrbno obdelovali. Okoli dragega mi človeka se je ustvarilo ozračje zarote. Skrivaj so hodila pisma sem in tja, istotako članki, v gozdu so se vršili tajni sestanki in obiski z namenom izvršiti taka dejanja, ki so se mojemu soprogu po njegovi nravi upirala in po katerih si ni upal pogledati v oči ne meni ne sinovom. Do tedaj nam ni v vsem življenju nikoli ničesar prikrival. Zato mu je bilo vse to neznosno. Ko sem prišla tistim na sled, sem ga vprašala, če je res oporoko napisal, in zakaj jo skriva pred menoj, nakar je tajil ali odgovoril z molkom. Tedaj sem verjela, da je neka druga tajna in moje nastojanje duha je postalo obupno, ker sem čutila, kako so mojega soproga neprestano proti meni hujskali in kako se je bližal strašen usoden konec našega življenja. Lev Nikolajevič je vedno pogosteje grozil z begom iz hiše in ta grožnja me je še posebej mučila in poslabšala bolezen mojih živcev.»

Tako se je spor vedno bolj poostroval. V Tolstem pa, ki je izprevidel, da ne bi mogel doma nikoli živeti po svojem prepričanju, je dozoreval sklep, da bi zbežal. Istočasno pa se je v njem oglašalo sočutje do Sofje Andrejevne. Ta notranja nasprotja so mu povzročala velike muke. Tedaj je pisal Čertkovu:

14. avgusta 1910. Dobro vem, da se zdi njeno današnje bolezensko stanje pretvarjanje (in morda tudi je v resnici); v glavnem pa je vendar bolezen, očitna bolezen, ki jemlje Sofji voljo in sposobnost samoobvladavanja. Če trdimo, da nosi sama krivdo za svojo nebrzdano voljo in razvajenost, potem je treba tudi reči, da je ta krivda že starega izvora; danes se Sofja Andrejevna ne da več izpremeniti, in ni mogoče drugače kakor jo pomilovati. Ne verjamem, da bi ji koristilo, če bi neizprosno ostal pri svojih sklepih. Počeg tega vsakikrat hudo trpim, če popuščam. Zadnje dni sem bil bolan; danes pa se čutim veliko bolje.

* * *

Kmalu potem, ko je ozdravel, sredi oktobra 1910. je zopet pisal Lev Nikolajevič Čertkovu:

Včeraj je bil resen dan. Posamezna dejstva vam bom pripovedoval, toda rad bi vam govoril o svoji notranjosti.

Globoko obžalujem Sofjo in veselim se, da jo morem včasih ljubiti, ne da bi se silil. Tako je bilo tudi včeraj po noči, ko je prišla vsa skesana k meni in poskrbela, da so mi sobo zakurili, in ko je, ne oziraje se na svojo trudnost in slabost, zaprla oknice, zagrnila okna in skrbela za moje... telesno zdravje. Kaj morem za to, če so ljudje na svetu, ki so nepristopni za resničnost duhovnega življenja.

Nasledji dnevi so prinesli odločitev.

(Konec prih.)

⊗⊗⊗⊗⊗⊗

Malù. (Iva Breščakova.)

Love is my sin. (Hamlet.)

edla je k meni na sivo, mrzlo skalo. Gledala sem njen blede obraz, gledala sem velike črno obrobljene oči in zbodlo me je v dušo.

— Kako ti je, Malù?

Stresla se je ob tem imenu kakor drevesce. Pogledala me je prestrašena:

— Kako veš za to ime? Samo on me je tako imenoval.

Kdo ti je povedal?

Ne vem, zakaj sem jo tako klicala. Ona se je imenovala Marija-Luiza in vsi so jo tako zvali, a drugi, tuji ljudje je niso ljubili tako kot jaz.

— Ne vem kdo. Malù. Prav nihče mi ni povedal. Kdo pa je ta «on»? —

— Ti ne veš tega in drugi tudi ne. Tukaj nosim vse. —

Položila si je mramornato roko na prsa. Tam so bili skriti spomini in bol: ona bol, ki je razjedala in glodala njeno lepo telo. Bol, radi koje je Malù umrla.

— Vidiš tam gori one žilaste skale, ovite v svetle oblake? Jaz bi bila rada oni vrhunec, z žilami skale, odeta z nedolžnim snegom, ki je sestavljen iz malih briljantov. Mirno bi ležala tam gori in gledala hitre, svetle oblake nad seboj. Z žilami skale, s kamenitim srcem.

To pa se gotovo ne more zgoditi. Jaz sem človeško bitje, sem bitje iz mesa in krvi: umrla bi pod mrzlim snegom in belimi oblaki.

Ako bi jaz padla iz onega vrhunca dol v prepad, bi se moje žile utr-gale, in kri, moja gorka, rdeča kri bi odtekla in mi odnesla življenje.

Jaz, ki sem videla njegovo razbito čelo, vem, da se lahko umrè, kadar vsa kri odteče in pordeči sneg; obraz postane alabastrov, grozen in mrzel; na desni obrvi majhna rdeča črta in na nji stisnjen šop plavih kuštravih las. Oni koder, kojega sem jaz samo enkrat poljubila. Na mojem čelu pa me še boli ona rdeča njegova črta; bolè me ustnice, zakaj nikdar več ne bom poljubila onega kodra plavih las.

On je bil tujec. Prišel je iz severnih dežel. Gotovo je imel svoj dom, svojo ženo; nikdar ga nisem o tem vprašala. Ne vem pa, zakaj, ko sem ga ugledala, mi je duša zašepetala, da sem ga že srečala na potu svojega življenja. Srečala sem ga na cesti, polni snega, ki se vije okolu črne gore...

In njegov glas me ni vznemiril; tuja govorica, ki sem jo le malo poznala, se mi je zdela čista, kot da bi imela vse njegove besede zapisane v duši.

On je prihajal iz Škotskega. Jaz sem bila majhna, nežna ženka gorskega zdravnika; moža mizantropa, ki na svetu ni ljubil drugega kot hribe in ženo. Hribe bolj nego mene. Preplazil je skale in prepade, svoje mlado življenje je izpostavljal nevarnosti. Tako je ljubil te sive hribe. Sami možje iz gore, oni močni, neustrašeni vodniki, vsi so se čudili. Večkrat je došel do naše csamljene hišice tujec, iskajoč nasvetov in pomoči.

Moj mož je rad govoril s tujci. Poslušal jih je s sklonjeno glavo. Vedno tako.

Opazovala sem večkrat tisto lepo, klasično črto njegove glave: španski menihi iz «guerrillas» so mu bili gotovo podobni.

S sklonjeno glavo je moj mož vedno poslušal; potem je počasi dvignil obraz, in njegove krasne oči so motrile tujca, kot da bi mu hotele pogledati v možgane.

Jaz sem se vedno tako bala tistega pogleda: tako se je iskril. Bala sem se ga kot ognja, kot bliska, kot nekaj preveč živega.

Ko je ob večerih včasih stopil iz svojega «sveta», ko me je tako gledal, položivši svojo težko roko na mojo šibko ramo, ko je počasi upognil mojo glavo, sem se tresla pred njegovim svetlim pogledom in gorkota njegovih ustnic je dahnila vame boleč in obenem sladek strah.

Mislila sem večkrat, da mu bom, ko me bo nekega večera tako stisnil, umrla v naročju. Tako bi me bil on lahko umoril, nevede, brez kesa, z

mrzlim in praznim srcem. In ta misel me je veselila. Ni bila pa ljubezen to, veš. Ne, ne.

Vedela sem, da ni bila ljubezen, prepričala sem se tedaj, ko sem videla svojega moža in Leva, ko sta sedela pred pečjo. Mož je poslušal tujca: plamen ognja je razsvetljal njegovo kuštravo glavo, kratki, kodrasti lasje so skoraj s ponosom kazali rdeči sled široke rane.

Tujec Lev je bil skrit v senci; samo njegova krasna, velika roka se je premikala in svetila se je kot tisoč ognjev, kajti na prstu je tujec nosil velik in dragocen kamen. Gibal je z roko in spremljal vse svoje kretnje s počasnim in sladkim glasom. Moj mož je poslušal, potem je odgovoril: Da —. Ponudil mu je svojo debelo in črno roko, ono roko, kojoj je tolikokrat položil na mojo ramo. V tistem trenutku sem pomislila na belo roko tujca; čutila sem jo na svoji rami: sklonila sem se in vzdihnila, kot bi me bili ranili. Tedaj sem šele videla svoje srce: čisto in svetlo je bilo, videla sem, da ni še nikdar ljubilo. Nikdar. Ne vem, zakaj ti pripovedujem vse to. Se ti ne zdi kot povest? (Nadaljevala je s težkim glasom). Jaz nisem še živela; razumeš, kaj mislim? Ostala sem vedno tako blede, tako molčeča na robu življenja: gledam dol, prestrašena, kot da bi videla dno prepadov, ki me obdajajo in katerim se nikdar ne približam; gledam gor, očarana, kot na visoke vrhunce, ki stoje okolu mene in katerih nisem še nikdar dosegla.

Lev je ostal dolgo v mali hišici blizu naše, in mnogokrat je odhajal v noči na hribe skupno z mojim možem. Večkrat se je pripetilo, da se marsikateri prijatelj ponočnih ekspedicij ni več vrnil. Lev mi je to pravil.

Ko sem pa mislila, da se tudi Lev, tujec, morda ne bo mogel nekega večera več vrniti, ko sem to mislila, me je stresel mraz; in gledaje Kristusa, ki je visel na križu pri vratih, sem mu boječe šepetala:

«Moj Bog, usliši to mojo prošnjo, naj ostane on, naj se on ne vrne!»

Čutila sem, da je bila grozna ta želja, kajti «on» je bil moj mož pred ljudmi in pred tistim Bogom iz voska, ki je bled in okrvavljen visel na križu pri vratih.

To je bil moj greh. Samo to.

Ko sva bila nekega večera sama z Levom v skoro temni kuhinji in sem položila svojo glavo na njegovo ramo, ko so me njegove plave oči toplo gledale, tedaj je zašepetal: «Ne, ne, ne smeval!»

Stisnil me je za roko in me nalahno oddaljil. «Ne, tega ne smeva storiti» je spet ponovil. V resnici nisem vedela, kaj naj bi bilo: tega ne smeva. Nisem hotela drugega kot položiti svoje blede čelo na njegovo močno ramo, dihati njegov dih. On pa je imel v plavih očeh grešne misli, in jaz sem se tedaj tresla od strahu.

Povedal mi je, zakaj se ne smeva ljubiti. Govoril mi je neverjetne stvari.

Če bi jih pripovedoval kdo tam doli na planjavi, v onih belih hišah tam doli, kjer se ljudje ne boje Boga; tam, kjer govore glasno in se jako

smejejo, tam kjer živijo lepe ženske, okrašene z dragocenostmi; tam, kjer je vse hitro, prozorno, tudi sama smrt: če bi kdo povedal tam doli te stvari, bi se zdele neverjetne. Tu gori ne. Tukaj, v tej ozki hišici, ki se trese v temni noči in je že vsa gledala beli sneg, videla moč onih špičastih skal; v tej majhni hišici, ki jo poletno solnce oblači v neverjetno nedolžnost; kamor prinaša pomladni veter srebrni glas gorskih zvonov: ker je povedal te stvari tu, so se zdele naravne in resnične.

On mi je povedal to, kar sem jaz že slutila: jaz in on sva se že «nekdaj» živela, srečala sva se že nekdanj v «onem» najinem življenju in sva se ljubila.

— Srečala sva se na neki cesti polni snega, ki se vije okoli črnega hriba...

Odgovoril mi je počasi:

— Ti se ne moreš spominjati, Malù. Zgodilo se je vse to v parku blizu starinskega gradu na Škotskem. Ti si nosila belo obleko, imela si kite ovite okoli glave. Bilo ti je petnajst let. —

Začudena sem ga gledala. — Kdaj vse to: v drugem življenju ali v tem?

Ni mi odgovoril na to vprašanje. Zamišljeno je gledal predse. Gotovo je on v svojem spominu videl ono cesto, polno snega, ona drevesa v starem parku. Kot da se je vzdramil iz sanj, mi je boječe zašepetal:

— Ti si umrla, tudi on je umrl. Radi mene. Ah! Malù, sedaj se ne smeva več ljubiti. Ne. Skril je obraz v svoje bele krasne roke. Na prstu se je svetil kamen: rdeč je bil in zdelo se je, da je v njem shranjena kapljica krvi...

Gledala sem njegovo sklonjeno glavo in v luči plamena sem opazila, da je bilo med njegovimi plavimi lasmi mnogo srebrnih nitk. Z grozo sem pomislila, da ima gotovo že štirideset let. Prepričana sem bila tedaj, da sem res dvakrat stopila v njegovo življenje. — Kdaj? kdaj? —

— Ti se ne moreš spomniti. Ampak grešiti ne smeva več, zakaj kes bi bil velik. Od vsega tega moram trpeti samo jaz. Tako je prav.

II.

Veš, nisem grešila. Morda sem v «drugem» življenju grešila, morda sem mnogo uživala, mnogo trpela. Sedaj ne smem več. Sem senca, ki čaka, da se vrne med sence...

III.

Neke temne noči je bilo. Sedeli so okoli ognja. Jaz sem pripravljala «grog». Roke so se mi nemo gibale, nisem jih niti čutila, kot da bi ne bile moje. Kri mi je vrela v obraz in se spet naglo vračala. Malo pred večerom, tam pod temnimi stopnicami me je poljubil.

Poljubil me je tako, kot poljubimo nekoga, predno odidemo za vedno. Tisti večer je Lev povedal mojemu možu, da bi rad obiskal vrhunec grozne

špičaste skale, kamor si še ni nihče zaželel. On je hotel poizkusiti, da bi ga dosegel; hotel je srečati smrt.

Moj mož je rekel: — Ne. —

Sedaj se je Lev približal ognju in počasi se je smejal.

— Vas je strah, doktor? —

Ne vem, zakaj me je mož v tistem trenutku pogledal. Ne vem. Zakaj sem se tudi jaz kot Lev tiho smejala? Ne vem.

Moj mož je spet gledal v tla.

— Dobro. Jutri torej. Morate pa prej pisati domov, ako imate še svoje.

— Nimam nikogar.

Ni bilo res. Imel je mater. Zvedela sem takrat, ko so ga prinesli mrtvega z obvezano glavo v njegovo hišico. Stari župnik iz doline, ki mu je bil prijatelj, mi je tedaj rekel:

— Vedel sem, da se bo končalo tako. Oddal mi je pismo za njegovo mater. Ona je tam gori na Škotskem. Sama, uboga ženska!

Imel je mater in je umrl tako med špičastim skalovjem; umrl je zato, ker je sam iskal, kje bi srečal smrt; umrl je, da pozabi ono blede žensko, ki je že drugič stopila na pot njegovega življenja.

Ko gledam blede obraz v okroglem zrcalu, iščem zaman skrivnost tega tragičnega slučaja, tega misterija, ki je v meni in ki ga ne poznam. Mrtvec ga skriva v svojem razbitem čelu, ravno tam ga skriva, kjer sem takrat videla oni okrvavljeni plavi koder.

Ne ljubim hribov, tako sem nežna in bolna, nikdar še nisem šla na one skrite, nevarne steze, toda takrat sem hotela slediti možem, ki so iskali njegovo mrtvo truplo.

V nezavesti, z zlomljeno nogo mi je ležal mož v postelji. Moja dolžnost je bila ostati pri njem in mu streči. Toda odšla sem vsa mirna proti hribom. Sledila sem ljudem, ki so iskali mojega mrliča.

Bili so to močni, okorni možje in niso se čudili zmedenemu mojemu obrazu, niso se čudili mojim divjim pogledom. Slišala pa sem potem, ko so pripovedovali svojim prijateljem o težkem iskanju mrtveca. Slišala sem, da so omenili prikazen, ki je hodila z njimi. Govorili so, da je letela nad srebrnim snegom, zdela se jim je kakor sam duh, tako lahka je bila.

Niso me poznali. Ko so to pripovedovali gorski možje, so se vedno križali. Ainsi-soit-il.

IV.

Malù je utihnila. Res me je gledala z onim divjim pogledom, a bila je mirna.

— Malù me je imenoval. Samo on ve to ime. Samo ti veš mojo bol. — Skrila je obraz na mojo dušo.

Veter je močno zapihal in razbil megle nad gorovjem. Špičaste skale so osamele štrlele v nebo.

Umrlemu prijatelju. (Vera Albrechtova.)

V poslednjih krizantemah so grobovi,
v meglah zavita polja in livade,
na drevju listja rjavkasti sledovi,
v procesijah hodijo ljudje. — Navade

pri nas so takšne pač, da vsak poroma
s prižgano lučko ali s kito cvetja
na tisto njivo zadnjega spočetja,
kjer mu leži prijatelj drag, brez doma...

Odšel si tudi ti v neznane kraje;
tvoj grob je ozek, mrzel in težak,
zatorej ti obišči mene raje!

Saj veš, da mi je topla roka zate;
ti dolgo molčal si, zdaj mi povej:
kaj res so onkraj naše zarje zlate?

Vernih duš dan. (Magdalena.)

Trudno trkajo na duše žalostni akordi zvonov: Hite v dalje, odmevajo v gorah, se vračajo, se iščejo nekje v višinah vsi svečani, vsi temni...

Krizanteme objemajo križe, se vzpenjajo po belih kamnih kot blede, žalostne roké... V jesenskem vetru podrhtevaso živi plamenčki sveč; grobovi imajo danes oči, žive plamteče oči... V megleni polmrak se utrgavajo vzdih... V osušeni travi šumé stopnje temnih postav...

Čudno zamolklo pojò zvonovi... Pojò bolest pretrganih življenj. Pojò o solzah ločitve in pojò o daljni, nepoznani radosti združenja... Melodija je danes vonj venečih rož, ki polni ozračje... Plakajo in molijo blagoslovljeni grobovi... Vse je harmonija. Vse je ena sama otožnolepa pesem. Pesem pozabljenja. Pesem odpuščanja. Pesem sprave.

Pesem, ki jo v nežnih odmevih spremlja in prepeva tih, sladak refrain: pokoj... pokoj...

Pod palmo. (Dragotin B.)

(Palma se gleda v ogromnem vodnjaku neskončne vročine in riše v pesek svojo sliko. V vroči njeni senci se oziram proti severu in mrjem od hrepenenja po snegu...)

Podoben sem drevesu, ki je vkoreninilo svoje korenine v kamenje in samo v kamenje raste.....

O kako so bele kraške doline in gore iz kamenja, bele rute na glavi in beli obrazi in bele duše tam — kot iz belega kamenja...!

Vsa naša srca so iz belega kamenja, krhkega belega kamenja — včasih pa so kot stalagmiti in stalaktiti v kraških podzemeljskih jamah —. Stoletja pada znoj na apnenčeve skale in v enakomernem spevu kapanja zida spomenike našega trpljenja, naše vztrajnosti in ljubezni do okostenelih naših kraških polj...

Ti nosiš križ . . . (Pavel Golia.)

(Neki deklici.)

Iz dna besed, iz malodušja gest
zre vame tvoja tajna in bolešt.
Ti nosiš križ.
Pred njim, ki bo prišel nekoč,
vse dni drhtiš
in milosti ga prosiš vsako noč.

On druge ustne poljubljuje,
ti ga še ne poznaš,
a misel nanj gredi in truže
ti vedri sok mladostnih čaš.
Ti ga še ne poznaš,
a že ga ljubiš, že se ga bojiš,
ker si bila — neznanemu — nezvesta..
Ti nosiš križ.
Beseda razodeva te in gesta.

Skrivnosti mnogi dvignil sem pokrov,
pogreznil v mnoge se oči.
Glej, jaz sem mnogo vasoval,
več vem kot ti,
jaz ljubil sem, zaničeval,
poznam ljudi.

O vem, kako težko ti je med njimi
s skrivnostjo, s tajno rano,
zato za rōko se me primi
in pojdi z mano,
da razodenem ti, kaj sem dočnal,
ko sem prevažal svoje čolne
preko razburkanih valov
mladosti — rādosti, grenkosti polne.

Če te bo ljubil, če bo fant od fare,
z eno potezo jih izbriše
z enim poljubom jih ozdravi,
če ne, počakaj, da se javi pravi.
Nikdar zaman ne čaka
svobodna deklica svobodnega junaka.

Materina ljubezen je otroku živa potreba, očetova ljubezen pa le bogastvo.

* * *

Odpuščanje ni vedno izraz dobrote, večkrat je le izraz utrujenosti.

* * *

V ljubezni oddaljenost večkrat ustvarja iluzije, vrnitev jih pa uniči.

Le ena čistost je, le ena,
in ta je v nas
vse dni, ves čas.
Pa bodi deklica, pa bodi žena,
če nosiš v srcu njen obraz,
ne bo nikoli izgubljena,
kajti če je, je v nas
vse dni, ves čas.
Komur je njeno bistvo tuje,
ta ne spozna je, ne zasluti
niti tedaj, ko se žrtvuje
plamenoma v zamaknjeni minuti,
a kdor pozna jo, jo spoštuje
povsod, kjer je.

Zato ne bodi žalostno, deklè,
temveč poslušaj, kaj ti pravim!
Odloži križ! Križ se slabo podaje
ramenom tvoje duše nepokvarjene,
očem pol žalostnim in pol sanjavim,
ki od mladostnih ognjev so ozarjene.
Še daleč je do križeve postaje!

Kar te teži, to so predsodki
iz predpotopne dobe.
(Dandanes jih gojé le še izrodki
polni nečistosti, grehot in zlobe.
Naj jih gojé vse večne čase!)
To so postave, ki jih piše
ljubitelj kvante, piva in cigare
za ves vesoljni svet, samo ne za se.

SLOVANSKE UMETNICE.

VELA NIGRINOVA.

Letos decembra bo poteklo že osemnajsto leto, odkar počiva na beograjskem pokopališču truplo prve slovenske gledališke umetnice — Vele Nigrinove. Bratski narod jo je spremljal na vsej njeni umetniški poti. Slovenci se spominjajo svoje prve igravke le še medlo izza njenih otroških nastopov v Čitalnici in pa izza njenega zadnjega gostovanja v Ljubljani leta 1903. Sicer pa je tiho v naši deželi in slavna slovenska imena spe trdno spanje pravičnega. Le zgodovina odkriva in molčé postaja pred vrsto prednikov naše umetnosti, priznanih in oboževanih v tujini, odklonjenih in pozabljenih v domovini....

Vela Nigrinova je bila prva iz našega gledališča, ki se je otresla tesnih spon našega bornega diletantskega in umetniškemu razvoju takò neprijaznega ozračja in sledila svojemu nepremagljivemu hrepenenju po umetniškem udejstvovanju. Po nekajletnih, mladostno-začetnih nastopih se je od nas poslovila in odšla v Beograd, kjer je ostala srečna in zadovoljna do konca svojega življenja. Z njenim odhodom je bila dana iztočnica za redno izseljevanje naših gledaliških veljakov, ki so vsi do današnjega dne odhajali od doma, še predno so mogli sebi in nam postaviti lastno in trdno gledališko ognjišče. —

Vela Nigrinova se je rodila 14. novembra 1862. v Ljubljani. Vzgojena v dramatični šoli Dragojle Odijeve je stopila prvič na oder stare Čitalnice 19. novembra 1876. v Birch-Pfeiferjevi igri «Lowoodska sirota». V najneugodnejših razmerah se je mlada začetnica v raznih vlogah postopoma razvijala ter si polagoma pridobila na čitalniškem odru prve tehnične zmožnosti svojega bodočega poklica. Že po šestih letih pa je vzbudila zanimanje v Beogradu živečega skladatelja Davorina Jenka in po njegovem priporočilu je povabila intendantca Kralj.

Narodnega Pozorišta mlado in darovito Slovenko v Beograd. Povsem naravno in razumljivo je, da se je Nigrinova laskavemu vabilu odzvala. Nasprotstva med ponosnim, državnim gledališčem na eni in ubogim, komaj vzdrževanim dramatičnim društvom na drugi strani so bila vendar prehuda: tam visoka državna in kraljeva podpora — tukaj neredna članarina in malenkostno nizka deželna podpora; tam zadostna in celoletna plača — tukaj majhna nagrada ali tudi samo zahvala; tam, čeprav ne vzorno, pa vendar poklicnemu gledališču primerno urejeno in številno igralstvo — tukaj neprestana bojazen za goli obstanek — vse to je v veliki meri pripomoglo, da je Nigrinova z veselimi upi krenila na pot iz Ljubljane, da se vanjo — vsaj za stalno — nikoli več ne povrne. S tem korakom je prestopila mejni prag v svojo veliko in znamenito bodočnost.

V Beogradu je nastopila prvič 28. oktobra 1882, in sicer v Losenthalovi ljudski igri «Debora» in dosegla takoj velik uspeh. Po zgledu raznih svetovnih gostov, predvsem pa v šoli in soigri tovarišev Milorada Gavrilovića, Toše Jovanovića, Gjüre Rajkovića, Miloša Cvetića, Todoriceve i. dr. se je razvila Nigrinova kmalu v glavno junakinjo kraljevega odra. V klasičnih in modernih vlogah tujega repertoirja skoro ni imela tekmeca. Tekom svojega 26letnega delovanja je predstavljala skoro vse važnejše vloge tedanjih francoskih npravstvenih in družabnih komadov Dumas-a, Schribe-ja in Sardou-ja, kakor so n. pr. Margueritte Pautier, Fedora, Tosca, Madame sans-gêne itd.; v klasičnem repertoirju je štela med svoje najboljše stvaritve Ofelijo, Grillparzerjevo Sappho, Schillerjevo Marijo Stuart in Goethejevo Margareto; v modernem repertoirju pa je bila na višku v Ibsenovi Nori in Regini, Maeterlinckovi Monni Vanni, Strindbergovi Juliji in Sudermannovi Magdi, od katerih je zlasti v poslednji zaslovela tudi v tujini. Gostovala je večkrat tudi po drugih gledališčih, kakor v Pragi, Zagrebu, Novem Sadu, Zemunu in južni Srbiji in žela povesod nedeljeno priznanje. V decembru 1913. leta je gostovala tudi v deželnem gledališču v Ljubljani in sicer v dveh svojih najboljših vlogah, Sardoujevi «Madame sans-gêne» in Sudermannovi «Magdi». Večino ljubljanske kritike je takrat z največjo pohvalo pisala o njenih kreacijah in soglasno poudarjala umetniško igro, pristno čuvstvovanje in veliko dramatično silo. «Vse kretnje, vsa mimika je bila govor duše, igrala je z najfinejšim, naravnim čutom, predstavila vse minucijoznosti, vse nijanse, vse globoke duševne boje svoje Magde*) je pisala kritika o Magdi, o njeni Madame sans-gêne pa je poročala: «Ustvarila je prav nevaren in jako plastičen tip živahne, pogumne in odvažne perice.... Posamna mesta je pointirala z dovršenim umetniškim čutom, strogo logično, brez vsake pretiranosti....»**) Slov. Narod pa je navdušeno ugotovil: Iz nekdanje skromne Gusti je postala odlična umetnica, ki zna v človeških srcih vzbujati radost in trepet, ki zna človeške duše razgrevati in solze privabljeti v oči...»***) Podobne ocene so se ponavljale povesod, kamorkoli je segla njena topla umetnost.

Sicer pa je že narava bogato obdarila Nigrinovo z vsemi pogoji za tragedkinjo: dala ji je lepo, prikupno zunanost, blagozvočen organ, izredno inteligenco in ognjevit temperament. Dasiravno je po svoji naturi in tradicionalni šoli nagibala boj v patetično podajanje, se je znala vendar s finim umetniškim čutom nadzirati in varovati igralskega pretiranja in votlega deklamiranja. Zaradi svoje prisrčne ljubeznivosti in iskrene naravnosti pa je uživala tudi v beograjskih družabnih krogih najširšo in odkritosrčno priljubljenost.

23. oktobra 1907. je praznovala v Sudermannovem «Domu» petindvajsetletnico svojega dela in bila pri tej priliki odlikovana od kralja Petra z redom sv. Save. Kmalu potem pa je začela nevarno bolehati in že 28. maja 1908. se je morala v

* Slovenec, 19. XII. 1903

** Slovenec, 20. XII. 1903.

*** Sl. Narod, 19. XII. 1903.

Sardoujevi Fedori za vedno posloviti od ljubljenskega gledališča. Še koncem istega leta, na Silvestrovo zvečer, pa je v prisotnosti režiserja Gavrilovića in zvestega prijatelja Janka umrla. Veličasten pogreb je plačala srbska država; pokopana je bila v veliko grobnico, ki jo je zgradila na svoje stroške beograjska občina. Vsa kritika je beležila smrt velike igravke z globokim obžalovanjem in odkrito naglašala, da je z Nigrinovo «Narodno pozorišče izgubilo jedinu snagu, koja je uspešno igrala u ženskim ulogama većeg stila.*) Slovenska javnost je ta dogodek odpravila z običajnimi dolžnostnimi nekrologi, Slovenčev dopisnik pa je še lakonično dostavil, da ji med vsemi neštevilnimi zadnjimi pozdravi «le slovensko gledališče ni poslalo venca...»

Od tega časa dalje pa je ime rojakinje za našo javnost vtonilo in komaj še je nekaj ljudi, ki danes vedò za njen grob. Pri Nigrinovi je šla naša lepa, stara navada do skrajnosti: nismo mnogo vedeli zanjo, ko je živela, še manj vemo zanjo zdaj, ko je mrtva. In da počiva sedaj njeno truplo v državni presolici, je bilo le srečno naključje igrave usode. Nemo propheta....

Nam pa ostane lepa tolažba, ki nam jo je zapisal Cankar ob Verovškovi smrti: «Prišel bo čas, ko bomo z mirnim in jasnim očesom pogledali nazaj in bomo vesele trepetaje spoznali, koliko bogastva da imamo, ki je za nas in za one za nami visoko nakopičeno, verno shranjeno. Takrat bomo romali h grobovom živih, da nam bodo govorili še vse vesele, modre in sladke besede, ki smo jih bili zamudili. Takrat bomo videli, da je tista prečudežna dežela tam za gorami in za megami vsa polna svetlobe, veselja, moči in poguma, naš ljubi stari dom, ki nam bo smehljaje veleval, da si postavimo svojega po svoji mladi modrosti».

Ti časi pa so najbrž že daleč in do takrat nam velja potrpeti. Ker danes je še tiho v naši deželi... in le zgodovina odkriva in nemo klone pred vrsto prednikov našega gledališča, vseh tistih, ki jih je bogata tujina častila in oboževala, uboga domovina pa odklonila in pozabila. (Ciril Debevec.)

* M. Predić. Sop. k. gl. 1909, I.

Gospodinjstvo kot poklic.

a poziv gospe Mace v 4. številki Ženskega Sveta se je oglasilo precej čitateljic. Vprašanje pač zadeva v živo sleherno žensko; zato se ne smemo čuditi, če govore dopisovalke večkrat z ogorčenjem in s preveliko uverjenostjo o pravilnosti svojega pojmovanja. Marsikatera beseda pa je tudi zlata vredna.

Franja Kršeljeva piše kot odgovor na prejšnje nasvete:

Kako odpomoči ženam - mučenicam, ki jih mož z malimi svoticami oddeli? — Poglejmo jih: a znajo še tisto malo prav obrniti? Dajo še kaj na svojo zunanost? Imajo še kaj energije? Niso li Marte, ki se mnogo trudijo, pa malo naredijo? Ne požene ravno njih pretirana skrb moža v cbup in izven hiše? In njih «ljubi otročiček», sme li prijeti za kakšno delo?

In potem: kako odpomoči onim možem - mučenikom, katerih žena razsipa njihov zaslužek — mož dela, ona se dolgočasi in ga vara! Poglejmo vâse in potem še le pometajmo drugod. Mogoče me imate za izjemno srečno, ali zelo se motite. Imam trnjeve in različne življenjske izkušnje. V skromnosti in delu pa sem našla raj in zadovoljstvo, katerega sem v učenosti in izobilju zaman iskala.

In reveži? — Da, pomagala sem jim že — a sem kruto bila prevarana. Kdor h o č e, si že pomore, kdor pa n o č e, pa mu lahko daste zaklade — a vedno bo premalo.

Sinove pa vzgojimo k plemenitosti, delu in razumevanju žene — a ne za metle, ki naj nam vse naredi. Mož naj ostane »poglavar« družine, to je v naravi, in končno — ako bi ga imele me docela v oblasti, ne bi li izgubile vso privlačnost? Ravno borba krepi duha in dela ženo iznajdljivo!

Poglejmo naše h č e r k e! Poročijo se brez pojma o gospodinjstvu, brez veselja, brez interesa — potem pa: joj, kakšen je zdaj moj mož! Razumevanja jih učimo, praktičnega gospodinjstva — nekaj glasbe in slično. Mož zahteva postrežbo in zabavo — daj mu oboje doma! Poglejmo naše »mlade damice«, te »histerične frajlice«, — ki ne privabljajo več moža, ampak ga lovijo. Poglejte doma njih trudne mamice — in mož naj vzdrži v tem nasprotju: ena javka in dela, druga buršikozno živi tja v en dan.

In drugi članek: glede služkinj, ki jih mnogo premalo ovažujemo! Še preveč jih uvažujemo. Koliko potrpiamo z neukim dekletcem z dežele, učimo ga, potrpiamo z njim stokrat več kot z možem ali z deco svojo, — drago jo plačamo, darila ji dajemo ob vsaki priliki — če pa ji rečemo le besedo, že piše domov in dobi odgovor od svoje skrbne, v revščini se topeče mamice: le pridi domov, kaj te bodo drugi kregali itd. — ali pa: pa pojdi drugam! Če smo se me učile gospodinjstva, smo morale plačati za to in smo bile zmerjane od učiteljic in od starišev — končno pa pridemo še v hujšo moževo šolo. Tem le punčikam pa ne smeš nič reči. Potem hrana! Če slučajno skuhaš fižol in zelje: »sem mislila, da tega v mestu sploh ne jeste, ker jaz tega še doma ne pokusim«, mi je nekoč rekla služkinja. In plače! Ona pa še vedno tarnajo, da je premalo, dasi dobijo več kot me same, in to brez vsake odgovornosti! Delajmo raje same,, pa se ne bomo jezile, mož bo r a j e doma, nam ne bo dolg čas in prihranek bo naša plača. O, še prelepo sem ravnala s temi punčikami — sama si že nisem mogla nič kupiti, samo da sem dala njim — danes delam sama, oblačim raje deco in sebe. Da, dobri bi bili zavodi, kjer bi se dekleta učila gospodinjstva — ne bilo bi treba nam, da jih učimo, pa še plačati povrhu. Po noči in v bolezni da je na razpolago? Ne zanikam izjem — a v splošnem te v najhujšem času vsaka služkinja zapusti. Jaz sem svoji nekoč (zdaj je nimam) gnilo nogo vsak dan sama izpirala in obvezovala ter ji v tem času vse pomagala (pri meni ni zbolela, pač pa ozdravela), meni pa, ko sem ležala, ni imela časa niti čaja skuhati, godrnjala je neprestano.

* * *

Udobno stanovanje sliči lepi prazni skledi, vzoren red so pa strogi predpisi, katere napravi žena, in je zato umevno, da to ne obdrži moža doma. V skledi išče mož, kar potrebuje želodec, v stanovanju pa išče okrepčila za dušo. Okrepčila za dušo pa ne more dati žena, katera neprestano toži, je nervozna, jadikuje in venomer »pridiga«. Prav tako ne naveže moža na dom ona žena, katera zahteva preveliko priznanje za svoj trud, tudi ne s tem, da napravi stanovanje tako lepo, kajti mož ne zna, kam bi stopil, ko ga žena pri vsakem koraku opominja. Vse to ga žene z doma, v kavarno ali drugam, kjer, ako že ne more biti vesel, je vsaj v miru.

Da priklenemo moža na dom, je treba zelo malo, kakor tudi za srečno skupno življenje: harmonije, vživeti se moraš v položaj, kakor si si ga prostovoljno izbrala (kajti zakonsko mirno življenje je polno žrtev). Možu ugaja veselo razpoloženje žene, čeravno včasih bolj navidezno, ne pretirana skrb in mrko gledanje ter glasno tugovanje o preteklih časih, kakor se mnoge izražajo: sem bila to in to, bi lahko postala to in to, ako bi bila vzela tega ali drugega.

Tudi v družinah, kjer je pomanjkanje, so srečni, ako je zadovoljstvo pri ženi, kajti to da možu zopet veselje do življenja in pogum za bodočnost, to ga priklene na dom. Katera se je pa oddaljila od te poti, je zgrešila smoter, za katerega je ustvarjena, kajti Bog je rekel Evi: bodi dobra tovarišica možu! — ne pa: skušaj ga zaslužniti, izkoriščaj ga, i. t. d.

Kadar so izpolnjeni pogoji za tako skupno življenje, bo mož tudi bolj na široko odprl možnjček, ako je to potrebno in ako sploh more.

* * *

Gospa M. M. iz Reke odgovarja na članek gospodične M. v avgustovi prilogi:

Besede naročnice M. so gotovo segle marsikateri ženi do srca; ganljive so njene opombe in primere. Ker ima pa vsakdo svoje mnenje, tako tudi jaz ne morem vsestransko odobriti njenih nazorov. Ne strinjam se namreč s tem, kar pravi tudi Frici: da je krivda glede suženjstva žene v njej sami. Nočem tajiti, da se v gotovih družinah ne dogaja vse tako, kot ona opisuje, povsod pa tega ni. Poznam moža, ki ni bil akademično izobražen; študiral je samo osnovne šle, kakoršne so pač po deželi, danes pa ne ravna s svojo ženo in družino nič slabše kot opisani uradnik. Vsa mladeniška leta je prebil doma do vojaške dobe. Tri leta je bil pri vojaki, potem je stopil v železničarsko službo. Pri tem možu ni krivda na materi, ker mu je že v rani mladosti umrla, in je bil navezan samo na vzgojo mačehe in očeta. Imel je priliko videti in poizkusiti napor in težave kmeta trpina; gledati kmetske ženske, ki morajo po cele dneve kriviti hrbet, zvečer jih pa čaka še vse polno hišnih del! Sedaj o vsem tem nič ne ve, saj žensko delo po njegovem mnenju ni itak nič! Kot jugoslovanski železničar ima precejšnjo plačo, svoji ženi pa odmeri le toliko, da ji komaj zadostuje za hrano; za vsako drugo malenkost ga mora drezati posebej, najčešče seveda zaman. Začne se z njo prepirati in jo zaničevati, zato je povečini potrta in žalostna. Njenih predlogov in nasvetov nikdar ne uvaža, vedno isti odgovor: «Ti ne veš nič!» Gospodinja ni ne v tem ne v onem pogledu, njega geslo je: «Jaz služim — jaz zapovedujem!» Nikdar ni bila vredna, da bi ji bil pri kakem delu pomagal, kaj pa še, da bi šel kam z njo, ali ji doma delal družbo! Nje ne vidimo nikjer, vedno je zaposlena, od jutra do večera; poznamo jo kot preudarno in štedljivo. Zakaj tedaj tako postopa z žensko, ki je vendar bitje človeško kakor moški. Njeno življenje je ali prepir ali pa po cele tedne trajajoče molčanje — lep zgled otrokom, kaj ne? Kako naj si človek objasni ravnanje tega moža? — Tu ni krivo pomanjkanje denarnih sredstev, ne da ga je mati slabo vzgojila, in vendar je danes njegovi ženi gorje!

Težko, zelo težko je najti lek za odpravo tega zla sličnim revicam; vsekakor bi pa jaz svetovala sledeče:

Če katera po nesreči naleti na takega moža, naj že takoj v prvih dneh zakona (ker potem je prepozno) napne vse moči, da ga obrne na svojo stran; dokazuje naj mu, da sta sedaj ena duša, morata torej vino sladkosti in pelin grenkosti skupaj uživati. Dopove naj mu, da je sedaj postala žena, gospodinja, in morda v kratkem tudi mati — zato ima velike dolžnosti, katere tirjajo tudi svoje pravice.

* * *

Gospa Nada piše:

Željno sem včasih že pričakovala, da bi se razpletla kaka debata med naročnicami. Imamo toliko važnih problemov in dobro je, ko se izkristalizira mnenje raznih žen. Začelo se je o najvažnejšem: «Gospodinjstvo kot poklic.»

Da, to je poklic, težji od vseh — kakor ga zelo nazorno opisuje Maca — in vendar ima naročnica Frici prav, ki pravi, «rešitev je v vsaki ženi sami.» Ne strinjam se z nobeno mislijo dopisovalke M., ki je pisala v 8. številki: Ni študirala psihologije, pa tudi ne ljubila moža, ker drugače bi ne govorila tako. Poznam ljudi na kmetih, poznam velikomestno življenje — povsod je isto: dobra gospodinja podpira 3 vogle hiše. Dobra gospodinja pa ni nikdar tista, ki dela od zore do mraka, leže upehana spat — za moža pa nima nikdar prostega časa. Mož da bi ji delal družbo pri delu? Nikdar! In končno bi bil tudi le na potu. Da bi jo razumeval? Nikdar! Sinove hočete vzgojiti za vzorne moše? Motite se. Nerazvajeni možje iz mladosti so v zakonu največji tirani, medtem

ko je dostikrat fino vzgojeni pravi pantofel. Da, mnogo lahko stori pravilna in plemenita vzgoja — a zakonski mož bo vedno takšen, kakoršno ima ženo. Zatorej vzgajajmo hčerke, in sicer praktično. Naj znajo in delajo vse, naj bodo pri skromnih sredstvih prikupljive, naj znajo že v zgodnji mladosti, da je treba razumevati individualnost moža.

Bila sem v šoli na Dunaju in profesorica psihologije (bila je privrženka Freudove šole) nam ni mogla nikoli zadosti poudariti: «na ženi sami je, ali ima raj ali pekel.» Kolikokrat mislim na njo. Ob slovesu nam je priporočala nebroj dobrih knjig, ki vse analizirajo dušo žene.

Ne sredstva, ne bogastvo ne da udobnosti, ki veže moža na dom. Možu zadostuje divan, kjer lahko po obedu prečita par časopisov in, ako je kadilec, popuši v udobnosti svojo cigareto, ter pisalna miza, kjer ima svoja privata in svoje knjige. To je vse, kar rabi od prostorov, pa četudi stanuješ samo v eni sobi. Deco pač navadi, da ga pustijo pri delu, in verjemi mi, da se bo ravno vsled tega še preveč bavil z njimi, ker bo videl že v njih, da imajo obzire do njega.

Ako delaš sama — kar je dostikrat (izkusila sem sama) manj utrudljivo kot nadzirati delo dveh služkinj — uredi si delo tako, da opraviš po večini vse tedaj, ko je mož odsoten — treba pač hiteti. Od dela ne boš bolna, narobe, ne prideš do nervoznosti in telesno se krepiš bolj kot pri vsaki telovadbi — seve le pri pravilno urejenem delu. Kadar je mož doma, ne ropotaj okrog. Delaj še kaj malega, a imej vedno čas za njega. Možu so daljši razgovori potreba — ako najde to doma, bo sam od sebe raje doma, kot pa po kavarnah, kjer mu potem najboljši prijatelj ne bo mogel nuditi tega. Ne delaj se učene, a kaži in imej razumevanje za vse panoge (mogoče te včasih celo dolgočasi!).

In denarno! Bolj ko boš znala gospodinjit, bolj bo mož polagal vse v tvoje roke, najbrže še celo svoje osebne izdatke! Na hvalo ali priznanje v besedah boš zastonj čakala.

Da bi sama ne večerjala? Nezmisel! Jej, kar je, a jesti moraš, da si ohraniš telo in moč. Mož zahteva tudi zdravje in lepoto. Sicer pa, kjer so skupni obedi in večerje, do tega sploh ne pride. In skrb za hrano? Da, ta je težka, a še težja, če se mučiš z dolgimi recepti, ki jih noben mož ne upošteva. Priprosta hrana je bolj tečna, vsekakor cenejša, ter zahteva manj truda (dasi jo moraš seve tudi pripraviti skrbno po okusu svojega moža!). Mož je tvoj recept, in ako znaš, ti bo dobro.

Bridke izkušnje delajo velike duše — ravnaj se po življenju in po individualnosti moža, in tvoja družina bo raj in zgled drugim — ako pa tega ne znaš in ne razumeš, ne obtožuj moža. Tudi pijače ga odvadiš. Slučajno ti bo prinesel pol litra vina domov, ti se napravi neznansko vesela za to pozornost in pijta skupaj. Gotovo bo ponovil — končno bo sploh še samo s tabo doma pil — in misliš, da ne bo trikrat manj porabil, kot če ti odide v gostilno? Ako bi vsaka žena razumela, kako je treba moža voditi, da on tega niti ne opazi, bi vse z indirektnimi vplivi na moške storile za emancipacijo žene več, kakor če se udeležujejo v različnih društvih, medtem ko jim mož iz dolgočasia poseda po kavarnah in gostilnah. Še časopise naroči take, ki veš, da jih rad čita. Ti moraš razumevati njegovo dušo — in on bo nevede storil vse, kar želiš. Le nikdar mu ne skušaj naravnost kaj prigovarjati — neguj pa ga kakor dete. Težko si je pridobiti otroško zaupanje — a še težje moževo.

* * *

Antonija piše:

Da bi bilo gospodinjstvo poklic, je dandanes skoro nemogoče. Govorim le kot uradniška žena le o uradniških družinah, ker kot taka poznam vse težnje, skrbi in delo v njih. Da bi srednji uradnik obdržal svoje hčerke doma, da bi se izobraževale v gospodinjskem poslu? Že v dobro situiranih družinah se skrbi, da pridejo dekleta do samostojnosti, do službe; koliko bolj pa gledajo na to pri uradnikih, kateri so odvisni le od svoje borne mesečne plače. Vse mogoče in skoro nemogoče naredimo, da

hčerke izšolamo, da se primerno izobrazijo in naredijo potrebne izpite, da so končno sposobne za to ali ono službo. Če je dekle tako srečno, da jo dobi, roditelja s hvaležnim srcem vzdahneta: «hvala Bogu, preskrbljena je!» Danes se vse peha, da pride do koščka kruha; ne pride pa na um nikomur, da bi svojo hčerko obdrževal doma, četudi bi bila potrebna v pomoč materi - gospodinji.

In ali naj čaka, da pride po njo ženin in jo odpelje v svoj dom, kjer mu bo gospodinjala in vodila hišo? Danes se to poredkoma zgodi, ker strah pred življenjskimi skrbmi in težavami odvrta marsikaterega od misli na sv. zakon. Ali naj pusti potemtakem uradnik svoje hčerke doma, da se vadijo v kuhanju, pranju, likanju in brisanju prahu? Hvala lepa, potem bodo lepo shajali! Hčerke vseh stanov so srečne, da se morejo same vzdrževati in pomagati družini. G.a Maca pravi, kako težko je ženi, da mora prositi moža za vsako vretence sukanca, za vsak par nogavic — — — Kaj bi bilo, če bi dve, tri ali še več hčerk moledovalo okrog očeta, naj jim kupi to in ono, kar nujno rabijo. Saj on bi rad, a s čim naj jim kupi, če vse čaka le na njegovo plačo? Sicer pa jaz rečem in z gotovostjo trdim, da če je dekletu prirojena ročnost in ljubezen do hišnega dela, bo ob potrebi takoj na svojem mestu, bo dobro vodila hišo in gospodinjstvo. Poznam žene, ki so več let gospodinje, a so pri hišnem delu še vedno tako nerodne in neokretne, da jim je zastoj vsaka šola in praksa. Seveda mora hčerka ob prostem času tu pa tam kaj pomagati v hiši, a če je ves dan zaposlena v službi, vendar ne moremo od nje zahtevati, da bi takoj segla po hišnem delu, ko pride domov, in mešala po loncih in kozicah. Ko bi pa res prišlo do tega, da bi si postavljala svoj dom, bo že skrbna mati gledala, da jo pošlje izvežbano in dobro vpeljano iz hiše. Tam se bo poprijela z ljubeznijo in dobro voljo novega posla, posebno če je imela dober zgled na domu pri materi sami in če bo pri tem še zavest, da dela, skrbi in se trudi za ljubečega in ljubljenega moža.

Če je družina večja, tam je treba pomočnice, kajti dve sami roki ne zmoreta vsega dela. V zadnji številki «Žen. sv.» govori Salezija P. o «Gospodinjstvu in njege ugledu», kjer zagovarja in brani posle, kar je prav in človekoljubno. A vendar moram tudi o tem vprašanju povedati par besed. Vedno in vedno se govori o pravicah, ki jih imajo služkinje ali gospodinjske pomočnice, a o dolžnostih, ki bi jih tudi morale imeti, se pa malo sliši. Lepo je, da skrbe zavodi za dekleta, da ne zabredejo na slaba pota in slabe družčine. A v takih zavodih bi jih morali tudi navajati z lepo in dobro besedo k ubogljivosti, potrpežljivosti, saj ta mora biti obojestranska.

Zvinila sem si nogo in sem morala ležati. Moj mož je hodil iz enega zavoda v drugega, da bi našel dekle, a je prišel sam domov. Nejevolja in jeza je bila v meni, ko mi je pripovedoval, kako je prva odklonila, ko je izvedela, da je pod bel in da ga bo treba ribati; druga ne mara prati, tretja je povpraševala, koliko je otrok in koliko so stari... le ko je povedal, da bi morala v okolico, takrat so pa v zboru odgovorile: «Iz mesta pa ne!» in druga za drugo so obrnile hrbet! —

V takem slučaju bi morala voditeljica zavoda nastopiti resno in reči: moraš iti; saj zavod ni zato, da boš v njem lenobo pasla! — V vsaki hiši se mora delati, saj iščejo pomočnico. Pri meni je bila vsaka služkinja članica moje družine, jedla je to, kar mi, in spala na mehki postelji. A četudi so to vse slišale, omehčala se ni nobena. Mesto, mesto, to je bilo za njih privlačna sila!

Salezija P. govori, da bi morali posli imeti tudi svoj poselski list. Prav, a ta list bi moral imeti dve strani: eno za dekleta, drugo za gospodinje, da bi se v njem govorilo o pravicah, a tudi o dolžnostih. Saj ne rečem, da ni poštenih, zvestih in delavnih deklet, ki se vživijo v hišo in delajo zanj, kot bi delale za lastno. Celo mnogo je takih, a te ne menjujejo službe za vsak prazen nič, da bi se v njih knjižicah videla le stran za stranjo, popisana in podpisana po novi gospodinji. In če premeni dekle službo in se zateče v zavod, naj poizvedo, je li vzrok tehten za to menjavo ali ne. «Da se resnica izpozna, je treba čuti oba zvona», pravi pregovor.

IZVESTJA

PO ŽENSKEM SVETU.

Spomenik Ch. G. Masarikovi so odkrili to poletje v Hutisku na Moravskem. Slavnostne priprave je izvršil odbor pod okriljem Narodnega ženskega saveza. Odkritje je bilo zelo svečano: prisostvovalo je zastopstvo armade, raznih kulturnih in dobrotvornih društev in ženskih udruženj. Spomin blagopokojne soproge predsednikove je počastilo mnogobrojno občinstvo, krajevna šolska mladina in pevski zbor. Pred spomenikom je govorila senatorica Plaminkova, za njo je nastopijo še več odličnih govornic, med njimi celo zastopnici ameriških Čehinj in čeških Nemk. Vse so proslavljale vzorno življenje, moralno junaštvo in velikodušno čuvstvovanje pokojnice.

Italijanke naj darujejo zlato domovini na oltar. To priporoča neki italijanski časopis. V tozadevnem članku spominja na stare Rimljanke, ki so dajale zlatino, ko so začule, da napadajo domovino barbari. Danes napovedujejo barbari boj Italiji, ne z orožjem nego z denarnimi in borznimi špekulacijami. Bolj kot v starih časih manjka zlata danes. Zato napenja vlada vse moči, da bi prišlo v državne blagajne čim več zlata in da bi ga šlo čim manjše iz države. Dopisnik vprašuje, bo li tudi današnja žena zmogla takih žrtev kakor rimska prababica, saj ima tudi danes sleherna nekaj zlatnine v svoji šatulji.

Po ženskih časopisih že čitamo odmev tega poziva. Žene bi sicer rade darovale, toda časi so drugačni in marsikateri je zapestnica ali verižica edini vrednostni predmet, ki ga ima v hiši in ga mora imeti za skrajno potrebo. Vsekakor pa dopisovalke pozivljajo imovitejše žene, naj doprinesejo domovini to žrtev.

Šola zoper modo. Budimpeštanske šolske oblasti so objavile celo vrsto predpisov glede ženskih šol. Gojenke se bodo morale oblačiti po določenem načinu: krila vedno do pod kolena, rokavi ne prekratki, brez pudra in šminke, brez pobarvanih ustnic. V mnogih šolah ne dovolijo niti moško pristriženih las in učenke morajo biti vedno v spremstvu odraslih žensk.

Te določbe so izporočili tudi starišem s posebnimi okrožnicami. V zadnjem času pripravljajo baje tudi v Jugoslaviji nekatere omejitve v toaleti učiteljic in gojenk. V Rimu predpisujejo mešane šole deklicam črne predpasnike, zapete za vratom in za pestjo, ter zabranjujejo vsakršen nakit, celo trak v laseh.

MATERINSTVO.

Mleko za male otroke. Ko mleko zavre, ga hitro ohladi. Najbolje je na sledeči način: Postavi mleko na led ali vsaj v jako mrzlo vodo, pa ga mešaj ali žvrkljaj toliko časa, da se ohladi. Na ta način gre smetana v mleko, če paпустиš, da se mleko počasi in mirno ohlaja, se nabere smetana na vrhu; mleko samo je redkejše in, kar je še huje, otroci navadno niti ne marajo smetane.

Jeceljajoči otroci. Navadno začne otrok jeceljati v času, ko se mu že misli živahno razvijajo in čuti potrebo, da bi jih izgovoril, a nima še potrebne govorne sposobnosti in ne dovoljne podzavestne slovniške sigurnosti. Posebno otroci, ki so temperamentni, živi, bi večkrat radi kaj hitro povedali, pa ponavljajo zadnji slog, ki so ga baš izgovorili, in sicer tako dolgo, da jim pride na jezik to, kar žele še izgovoriti. Spretna mati lahko že tu pomaga otroku s tem, da ga pripravi do počasnejšega govorjenja. V to svrho naj mu počasi pove dotične besede, katere naj dete tudi počasi ponovi. Vsekakor je dobro, da ne silimo takega otroka, naj kaj pripoveduje, ker se mu da s tem prilika, da mnogo govori in seveda tudi mnogo jeclja. Pozneje se takih otrok rada polasti nevraštenija. Zato ne smemo otroka opozarjati preveč na to, da jeclja; ne silimo ga, da ponavlja prečesto to, kar je slabo izgovoril. Dobro je, da drugi z njim počasi govorijo, posebno takrat, kadar ga kaj vprašajo. Od časa do časa naj ponovi kake besede, morda govor iz pravljice. Mati naj mu jih pove prej s posebno živahnim povdarkom, tako da bo že naglašanje samo vsililo detetu pravilno zaporedno izgovarjavo. Nikoli pa ne sme otrok čutiti, da ponavlja zato, da bi se odvalil jecljanja, ker se pri tem še bolj zaveda svoje napake, je v zadregi in še močneje jeclja.

Higijena otročnice. Otročnica potrebuje prve tedne po porodu posebne postrežbe in miru. V tem času se zdravijo rane in popravljajo spolni organi, ki so bili prizadeti v nosečnosti in pri porodu. To stanje traja šest do osem tednov, ženino telo pa potrebuje zlasti prvih osem do štirinajst dni popolnega miru in popolne čistosti. Že pri porodu samem je treba paziti na največjo snago. Z nesnago se namreč zanesejo v odprto maternico bolezenske kali, ki povzročajo porodniško mrzlico ali druge bolezni, ki ovirajo bolnico, da se ne more zlepa popraviti po otroški postelji. Zato mora biti vse, karkoli pride v dotiko z otročnico med porodom ali potem, dobro razkuženo, desinficirano. To se pravi, da mora biti vse dob-

ro prekuhano ali oprano v lizolovi raztopini. Pa naj bo obleka, voda, orodje ali roke.

Škodljivo je tudi prerano vstajanje iz postelje. Maternica in kite, ki so se bile nategnile pri nosečnosti, rabijo precej časa, da pridejo zopet v pravilno lego. Marsikje mora seveda mati že po par dneh vstati, da skuha sebi in družini in da previje in okoplje otroka. Zato pa dobe take žene povečano ali napačno ležečo maternico, kar povzroča stalno vnetje maternice. Po deželi se ženske navadno ne varujejo prvi teden, zato pa skoraj vse trpe na kakšni bolezní spodnjega života. Rajši si prej ali pozneje odtrgaj od ust, da si boš mogla pri porodu privoščiti mir!

Otročnica potrebuje duševnega in telesnega miru. Prve tri dni mora neprestano ležati na hrbtu. Obiski naj je v tem času ne nadlegujejo. Če je žena slaba, naj vživa hrano po zdravnikovem ali babičinem navodilu; zdrava porodnica ima pa lahko normalno hrano. Streže naj ji le izvežbana strežnica ali izučena babica, saj izroči žena njima v roko svoje in otrokovo zdravje. Poleg strokovnega znanja mora imeti babica tudi potrebno splošno izobrazbo, poznati mora pravila dostojnega vedenja in mora biti razsodna.

V otročji postelji je treba paziti, da dobi telo lepo pravilno obliko. Že pri prvem porodu dobi marsikatera nelepo postavo, ker si ni negovala trebuha, ki se je bil v nosečnosti razširil. In vendar se tako lahko odpo- more temu; takoj, ko ponehajo poporodne bolečine, naj babica pravilno masira trebuh ter ga poveže s posebnim pasom.

Porodnica potrebuje seveda vedno svežega, zdravega zraka in primerno toploto. Če ima noge mrzle, naj bo v ohlapnih čistih nogavicah. Domači naj pazijo, da je ne bodo razburjali; naj ji ne pripovedujejo stvari in dogodkov, ki bi motili njen notranji mir.

Vsak bolnik, porodnica pa še celo, je silno občutljiva za nered, ki je okoli nje. Marsikatera ni prej niti opazila, da so stoli napačno postavljeni, da leži obleka kje, da stoji posoda tam, kjer bi ne smela: v otročji postelji jo pa vse bode v oči. Zato naj pazijo domači tudi na to; tak nered se morda ne zdi njim nič, ali bolnico vznemirja, da jo celo glava boli. Je pač bolnica, zato ima tudi drugače občutljive živce kot zdrav človek. Take zahteve niso sitnost, ampak posledica bolezni. In to morajo drugi upoštevati.

Ko se nevesta seznani z bodočo taščo. Marsikdo si ustvari neizpodbitno sodbo o drugem človeku že takoj po prvem vtisu, ko ga je izpoznal. Zato stopi nevesta pred ženinovo mater z nekakim posebnim, težkim občutkom. Pa saj tudi ne neupravičeno. Vsaka mati je v skrbeh, komu bo izročila sina. Skoro sleherna občuti tudi neko ljubosumje do neveste. Zato pa jo motri s posebno odprtim očesom.

Nevesta naj se vede napram bodoči tašči spoštljivo; ne dela naj se preveč domače, a tudi ne tuje. Kaže naj zanimanje za življenje njeno, a iz svojega naj pove le to, kar jo tašča vpraša. Govori naj tudi o svojih stariših, toda ne bahavo; naj ne razkriva njihovih napak, a jih naj tudi ne povzdiguje v deveta nebеса, kar bi zadelo morda taščo kot oči- tek glede njenega značaja ali življenskega načina.

Najopreznejša pa mora biti nevesta, kadar govori o svojem ženinu. Skoro vsaki materi se zdi odvratno, ako nevesta vpričo nje objema zaročenca, ga poljubljuje in se naslanja nanj ali izziva od njega poklone. Sploh pa je to neokusno in vsiljivo za vsakega, ki mora biti priča temu; obenem je znak pomanjkljive izobrazbe in plitve zaljubljenosti. Tašča vidi v taki nevesti lahkomiselno in nedostojno dekle, ki ne bo moglo osrečiti sina v današnjem težkem življenju. Nevesta naj se zato vede proti ženinu resno; v pogovoru z njim in s taščo naj izraža skrb za zdravje bodočega moža. Povprašuje naj mater po njegovi mladosti, po njegovih nezgodah in težavah v življenju. Skratka: nevesta naj ne stoji pred taščo kot ljubica njenega sina, nego kot skrbna žena, kot mati svojemu možu. Le če bo tašča videla, da bo mogla sinaha dati sinu vsaj nekaj tega, česar mu ne bo mogla več dati sama, nekaj materinskega, jo bo vzljubila kot hčerko svojo.

KUHINJA.

Rdečo peso vložimo tako-le: Skuhamo jo do mehkega, olupimo, razrežemo na tanke rezine, jo vložimo v posodo in dodamo hrena, zrezanega istotako na tanke koleščke. Dobro je, da pridenemo še janeža. Potem zalijemo s prekuhanim kisom, v katerem raztopimo malo sladkorja.

Kako se spravi zelen peteršil. Odrezane peteršilove bilke se zlože na papir in potresejo s soljo. Nato se puste na zraku, dokler se popolnoma ne posuše. Potem se vložijo v glinen lonec in zopet posole. Predno se peteršil rabi, ga je treba dati v vodo, da se namoči in omehča, pa je, kakor bi bil svež.

Nekaj važnega o golažu. Z največjo količino mesa ne bo golaž drugega kot nekak mesni izvleček, če ne upoštevamo malenkostnih, zelo važnih pravil. Ko vложиš takoj za mast meso, naj bo že slano in razsoljeno. Čebula je zelo važna. Ko jo vложиš takoj za mesom, prav drobno nasekljano, prilivaj pomalem toliko časa vode, da se bo čebula v soku popolnoma poizgubila. Potem šele, ko je meso mehko in čebula poizgubljena v soku, pride moka. Prav nazadnje pa paradižnikova mezga ali svež paradižnik, sladka in pekoča paprika in začimbe. Drugače omaka ni pikantna, čebula se žge in plava grenka v celih kosih neizrabljena. Mast pa stoji na

površju neokusno. Tako je pa sok gostljat in okusen. Tako lepo zabeli s par žlicami makarone, katere daš otrokom kot samostojno večerjo. Meso in čebulo praži že opoludne, ko ima ob strani na štedilniku prostor, zvečer se pa naglo zasukaj pri štedilniku in bo večerja za eno uro pridobila na kurivu in na času.

Kako ohranimo surovo maslo zveže? Maslo denemo v lončen lonec, katerega poveznemo potem na globok krožnik. Nato vlijemo na krožnik za prst visoko slane vode, katero pa moramo vsak dan premenjati. Kadar rabimo maslo, privzdignemo lonec, pa ga zopet nazaj poveznemo ter obnovimo slano vodo.

Dunajski šartelj. Mešaj sledeče: 300 g moke, 200 g sladkorja v prahu, 2 dobro utepeni jajci, za pol jajčne lupine razpuščenega surovega masla ter malo dišave (limonove ali vanilije). Ko je vse dobro premešano, se vlije v pomaslen model ter se peče v ne prehudi pečici.

IZ NAŠE SKRINJE.

Makedonci. (Nadaljevanje.)

Koleda je običaj v celi zapadni Makedoniji. Dan pred Božičem okoli polnoči se zbere mladina z muziko in gredo od hiše do hiše tolč na vrata domačinov. Ob tej priliki pojejo to-le pesem:

Sive golobice, gde si se osivila?
Tamo gore ne bel Dunav.
Šo imaše, šo nemaše —
mi imaše zlata časa, zlata časa
ikoneta.
Pe sam videla mlada Boga,
mlada Boga, Božikova,
Božik mi je na nebesih,
slava mu po celi zemlji,
Če dajte. Hristos se rodi.

Domačin odpira in ko mu voščijo vesel Božič, jih pokliče v hišo ter jim da vina in žganja, a v torbo klobas in jabolka. V okolici Bitolja se koledovanje vrši na isti način, samo se poje druga pesem:

Koledica, koledica je po cela zemljica,
ednoč mi je u godina lepa kako cvetje
u gradina.
Koledica, koledica, Hristos se rodi.

(Gradina — vrt; cvetje — cvetje; ednoč — enkrat; u godina — v letu; šo imaše, šo nemaše — kaj je bilo, kaj ni bilo; če dajte — hočete li dati kaj.)

Na Božič je cela družina doma. Nikamor ne hodijo in tudi nikogar ne sprejemajo. Po vsej Makedoniji mora biti ta dan na mizi baklava. Baklava je stara narodna slaščica, prinesena z iztoka. Je neke vrste štrudel napolnjen z orehi, rozinami in polit s šerbetom (sladkor skuhan toliko, da za-

gori). Baklava pomeni sladkost in veselje Božiča. Vsaka, tudi najrevnejša hiša mora ta dan imeti na mizi baklavo. Božične praznike si voščijo prijatelji zjutraj pri službi božji. Ta dan si vsak obleče po mogočnosti novo obleko. Poleg drugih jedi je običajna tudi riba in pečen kostanj, ki raste po koštanjevih gozdičih v okolici Struge.

(Dalje prih.) **Mara Husova.**

KNJIŽEVNA POROČILA.

«Narodni koledar za Istru» (Franina i Jurina) za godinu 1927. Poleg običajnih koledarskih podatkov ima knjiga še mnogo raznovrstnega čtiva in lepih slik. Omenimo naj le prekrasen Meštrovičev «Poslednji cjelov» in podobe starih istrskih gradov. Med članki je gotovo najzanimivejši «Jedan potopljeni svijet», ki govori o Atlantidi, zemljini, ki je že davno doživela svoj konec sveta. V koledarju najdeti gospodar in gospodinja koristne nasvete, ljubitelj pesmi in povesti lepo čtivo, otroci pa uganke in zastavice. Knjigo res toplo priporočamo, nje prireditelju pa vse priznanje.

Tiskovna zadruga je izdala IV. zvezek Tavčarjevih zbranih spisov. Cena broširani knjigi Din. 84, vezani v platno Din. 100, v pol franc. vezavi Din. 106. Poština Din. 8. Knjiga obsega sledeče povesti in črtice: Grajski pisar, 4000, v Zali, Izgubljeni Bog, Pomlad. Znamenit je seveda urednikov uvod in Urednikove opombe, saj je dr. Prijatelj, urednik zbirke «Slovenski pisatelji», na glasu kot najtemeljitejši poznavalec naše literarne zgodovine in mojsterski urejevalj naših klasikov.

V isti založbi je izšla Shakespearjeva knjiga «Kaj hočete» v prevodu O. Župančiča. Cena Din. 24, vez. Din. 32. Delo v svetovnem imenu.

Tudi «Zadnjo pot kapitana Scotta» je izdala pred kratkim Tiskovna zadruga; priredil jo je P. Kunaver. Cena Din. 36, vezana Din. 44. Nad vse zanimiv potopis, poučen za odrasle in za mladino, zlasti moško.

Narodna knjigarna v Gorici je izdala v seriji «Nova Talija»: «Divji in nedeljski lovec», «Prijatelj, rešil si mi življenje» in Čehovega šaljivo igro «Snubač». Igre so pripravne tudi za manjše odre. Prvi zvezek stane L 4, drugi L 5, tretji L 3.

«Srce srcu govori», voščilna knjižica. Sestavila Minka Severjeva, natisnila Učiteljska tiskarna. — Mala knjižica obsega deklamacije za razne prilike in verze za spominsko knjigo.

«Roman treh src», delo Američana Jacka Londona, je izhajal kot podlistek v «Jutru». Cena Din. 40, vez. Din. 50. Prijetno in zanimivo čtivo.

ZOBOZDRAVNIK

DR D. SARDOČ

špecialist za ustne in zobne bolezni, perfekc. na dunajski kliniki

ima svoj ambulatorij

v TRSTU, Via M. R. Imbriani št. 16/I

(Prej via S. Giovanni)

ZDRAVNIK

DR HRIBERNIK IVAN

sprejema odslej

v Via Valdirivo šte. 33

(nasproti kavarne „Roma“) od 2½ do 3½ popoldne.

Čevljarnica Forcessin

Odlikovana na mednarodni razstavi v Genovi z „Diploma di gran premio“

TRST - Via Giuseppe Caprin šte. 5 pri Sv. Jakobu - TRST

Kdor išče obuvalo
ceno a vendar lepo
ta bo pomislil malo,
ne kupil kar na slepo

In šel bo k „FORCESSINU“,
ki v Trstu vsem od kraja
— ubožcu al' bogatinu —
najboljše čevlje daja . . .

Čevlji za delo
L 48.—

Čevlji za delo
L 48.—

Trgovsko-obrtna zadruga

v Trstu

registrovana zadruga z nermejenim jamstvom

Via Milano 20, prifliče — Telefon 16-04

Obrestuje hranilne vloge po

 5%

Večje vloge, vezane na odpoved, po dogovoru.

Davek na obresti plačuje zavod sam.

Trgovcem in obrtnikom otvarja tekoče čekovne račune.

Sprejema tudi vloge na tekoči račun v dinarjih
ter jih obrestuje najugodnejše.

Daje posojila na menično
poroštvo in zastavo vrednostnih
papierjev ali dragocenosti.

Eskomptira trgovske efekte.

■■■■■■■■

URADNE URE :

od 9. do 12. $\frac{1}{2}$ dopoldne in od 2. $\frac{1}{2}$ do 4. popol.